

Talkootyöllä luottamukseen

*- tutkimuskohteena kylän ja kunnan välinen
suhde sosiaalisen pääoman näkökulmasta*

Mirva Glomm
Pro gradu -tutkielma
Aluetiede
Yhdyskuntatieteiden laitos
Tampereen yliopisto
Joulukuu 2004

Tampereen yliopisto

Yhdyskuntatieteiden laitos

MIRVA GLOMM: Talkootyöllä luottamukseen, tutkimuskohteena kylän ja kunnan välinen suhde sosiaalisen pääoman näkökulmasta

Pro gradu – tutkielma 69 sivua, 3 liitesivua

Aluetiede

Joulukuu 2004

Tutkimus käsittelee kylän ja kunnan välistä suhdetta ja luottamusta sosiaalisen pääoman teorian näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää missä ja miten sosiaalinen pääoma ilmenee kylän ja kunnan välillä. Taustana tutkimuskysymykselle ovat hallinnon paikallisuutta korostavat muutokset ja eurooppalaistuva maaseutupoliittikka. Näissä muutoksissa paikallisten toimintaryhmien merkitys on kasvanut, varsinkin toteutettaessa Euroopan unionin hankkeita. Menestyneillä alueilla katsotaan olevan sosiaalista pääomaa, mikä tarkoittaa esimerkiksi hyviä luottamussuhteita yksittäisen kansalaisen ja hallinnon välillä. Kyliä kehitettäessä tutkimusongelmaksi täsmentyy kyläyhdistyksen ja kunnan hallinnon suhde. Tutkimus selvittää, kuinka tässä kumppanuussuhteessa ilmenevä sosiaalinen pääoma kehittyy.

Tutkimuksen lähtökohta on Kainuussa 2001-2004 toteutettu Souva ja huopaa-hanke. Tässä hankkeessa luotiin kyläsuunnitelmia Hyrynsalmen, Kuhmon ja Suomussalmen kuntien kyliin. Kyläsuunnitelmien avulla tavoitellaan toimivaa vuorovaikutussuhdetta kylän ja kunnan välille.

Tutkimus osoittaa, että sosiaalinen pääoma kylän ja kunnan välisessä suhteessa tiivistyy kylän sisäiseen yhteistyöhön ja aktiivisuuteen. Kuntapuoli odottaa kylän oma-aloitteellisuutta ja toteutusvalmiutta kylänkehityshankkeissa ja kyläpuoli tiedottaa roolinsa ja talkootyön merkityksen. Toimiva suhde edellyttää talkoovalmiutta kylältä, mikä tarkoittaa käytännössä eläväistä yhdistystoimintaa.

Talkootöistä esimerkkinä käy hankkeen kyläsuunnitelmien laadinta ja päivitys kyläyhdistyksen organisoimana. Vaikka kyläsuunnitelma tuo kaivattua välinettä kylän ja kunnan hallinnon väliseen keskusteluun, on varsinainen linkki kylän ja kunnan välisessä suhteessa kuitenkin kylän oma kunnanvaltuutettu. Kunnanvaltuutettu omalla kiinnostuksellaan ja aktiivisuudellaan on sosiaalista pääomaa vahvistava tekijä kylän ja kunnan välissä.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen. Aineisto kerättiin teemahaastatteluin. Haastateltaviksi valittiin kyläsuunnitelmien laadinnassa mukana olevien kuntien kunnanvaltuutettuja, viranhaltijoita ja kyläyhdistysten puheenjohtajia.

Avainsanat: kumppanuus, luottamus, maaseutupoliittikka, sosiaalinen pääoma, yhdistystoiminta

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. KYLÄN JA KUNNAN SUHDE TUTKIMUSKOHTENA	3
2.1. Tutkimuksen tapaus	3
2.2. Tutkimustehtävä	4
2.3. Tutkimusalue	6
2.4. Aineistonkeruu	7
3. JULKISEN SEKTORIN MUUTOS, KYLÄN JA KUNNAN TOIMIJAT	9
3.1. Hallinnon kehitys kohti paikallisuutta	9
3.2. Kehitysprosessin ymmärtäminen	10
3.3. Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka	12
4. KUMPPANUUS	18
4.1. Globalisaatiosta paikallisuuteen	18
4.2. Kumppanuuden paikallisuus	19
4.3. Kumppanuuden käsitteistä	20
4.4. LEADER –yhteisöaloitteessa omaehtoisuus näkyy	22
5. SOSIAALINEN PÄÄOMA KYLIEN KEHITTÄMISEN VOIMAVARANA	25
5.1. Yhteisöllisyyden käsitteestä sosiaalisen pääoman käsitteeseen	25
5.2. Sosiaalisen pääoman tutkimus	25
5.3. Voiko sosiaalinen pääoma olla pääomaa?	30
5.4. Luottamus sosiaalisen pääoman vahvistumisessa	32
6. VERTIKAALINEN JA HORISONTAALINEN PÄÄOMA KOHDEKUNNISSA	34
6.1. Sosiaalinen pääoma ja systeeminen luottamus vertikaalisessa vuorovaikutuksessa	35
6.1.1. Kunnan toiminta kylän kokemana	37
6.1.2. Vuorovaikutus ja tiedonkulku	39
6.1.3. Kunnan resurssit kylänkehityshankkeissa	40
6.1.4. Ilmapiiri kylän ja kunnan välillä	42
6.2. Sosiaalinen pääoma ja henkilötason luottamus paikallisessa horisontaalisessa vuorovaikutuksessa	44
6.2.1. Talkoot sisäisen yhteistyön näyttönä	46
6.2.2. Kyläyhteistyö	49
6.2.3. Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma	51
6.2.4. Kyläsuunnitelmat sosiaalisen pääoman lähde?	52
6.2.5. Missä ja miten vuorovaikutus syntyy, kyläsuunnitelmien rooli	56
7. LOPUKSI	59
LÄHTEET	61
LIITTEET	66

1. Johdanto

Maaseutu kokee jatkuvasti uusia haasteita. Kylät ovat kokeneet 60-luvulta lähtien rakennemuutoksen myötä muuttoliikettä ja taloudellisia alasajoja, kauppoja, kouluja, palveluja on lakkautettu. Kylillä on kuitenkin halua kehittää yhteisöjään. Kylät haluavat menestyä kaupunkien rinnalla. Vaikka Suomen alueellisen kehityksen muuttoliike suuntautuu Etelä-Suomen keskuseuduille, on kuntien tasolla koko Suomen alueella kuitenkin tapahtumassa paljonkin. Hankkeita syntyy, elinkeinoelämä piristyy ja uusia asukkaita tavoitellaan kyliin asumaan.

Viimeisen vuosikymmenen aikana kuntatasolla kumppanuus ja alueiden omaehtoinen kehittäminen ovat muodostuneet keskeisiksi alueellisen ja paikallisen kehittämisen toimintametoodeiksi. Euroopan unionin myötä puhutaan yhdentävästä maaseudun politiikasta, mikä tarkoittaa, että ohjelmat ja strategiat perustuvat alueellisiin ominaispiirteisiin. Kehittämisen tulee perustua juuri kumppanuuteen ja osallisuuteen. Paikallisten toimintaryhmien (LAG, local act groups) merkitys on korostunut paikallisuuden myötä.

Kaupunkien ja sitä ympäröivän maaseudun vuorovaikutus on yhtenä keskeisenä tavoitteena EU:n jäsenvaltioiden yhdessä laatimassa ESDP -asiakirjassa (Euroopan aluesuunnittelu ja aluekehityksen suuntaviivat). Vuorovaikutusta pyritään lisäämään kumppanuuden hengessä. Tässä vuorovaikutuksen edistämiseksi näkyvimpiä tuloksia on saatu paikallisella toimintaryhmätyöllä.

Hallinnon ja päätöksenteon siirtyessä kohti paikallistasoa on kuntatasolla uudistettu yhteistyötasoja. Vaikka julkinen sektori on lähentynyt markkinoita ja elinkeinoelämää enemmän kuin kansalaisyhteiskunnan järjestöjä, on kaikkien sektoreiden välille syntynyt kuitenkin uudenlaista yhteistyötä. Euroopan unionin hanketyöhön perustuva kehittämistyö on antanut elementtejä eri sektoreiden väliseen yhteistyöhön. Maaseudulla yhteistyö ja yhteisöllisyys on perinteisesti näkynyt talkootyössä. Paikalliseen toimijuuteen kumppanuusajattelu ei siis sikäli tuo muutosta, hallinnolliseen perinteeseen kylläkin. Tässä työssä tätä yhteistyötä tarkastellaan kumppanuuden ja sosiaalisen pääoman käsitteiden avulla.

Sosiaalinen pääoma on 1990-luvun käsite. Käsite sisältää ajatuksen, että luottamus yhteiskuntaan, yhteisöjen toimintatavat, kansalaisten vuorovaikutusverkot ja muut

sosiaaliset rakenteet mukaan lukien arvot ja normit vaikuttavat olennaisesti taloudelliseen kehitykseen. Käsite siis yhdistää sosiaaliset rakenteet ja normit talouden tehokkuuteen. Puhutaan toimijuuden muutoksesta, joka onnistuessaan vahvistaa kansalaisen roolia kun kansalainen tai kansalaisorganisaatiot voivat asettua tasa-vertaiseksi toimijaksi markkinoiden ja julkisen sektorin rinnalle. Kumppanuus tarvitsee onnistuakseen sosiaalista pääomaa.

Kainuun seudulla toteutettu Souva ja huopaa –hanke on tähdännyt juuri vuorovaikutuksen ja kumppanuusajattelun luomiseen ja vahvistamiseen kylien ja kuntien välillä. Hankkeen ensimmäiseen vaiheeseen vuosina 2001-2004 on lähtenyt mukaan kolme kuntaa; Hyrynsalmi, Kuhmo ja Suomussalmi ympäröivine kylineen. Kyllissä on tehty Kajaanin yliopistokeskuksen maaseututiimin organisoimana kyläsuunnitelmia, joiden toivotaan olevan jatkossa konkreettinen väline kylän ja kunnan vuorovaikutuksen helpottamiseen.

Vaikka tutkimuksessa on tutkittu kolmen kunnan alueella kylä-kunta –yhteistyötä, tässä tutkimuksessa kuntia tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena, jolloin on mahdollista pohtia kumppanuuden ja sosiaalisen pääoman ilmenemistä yhtä kuntaa ympäröivine kylineen yleisemmällä tasolla.

2. Kylän ja kunnan suhde tutkimuskohteena

2.1. Tutkimuksen tapaus

Tämä tutkimus palvelee Kajaanin yliopistokeskuksen organisoimaa Souva ja huopaa – hanketta sekä tämän hankkeen jatkona toimivaa Kylässä -hanketta. Souva ja huopaa -hanke toteutettiin Hyrynsalmella, Kuhmossa ja Suomussalmella vuosina 2000-2004. Oulun yliopiston alaisen Kajaanin yliopistokeskuksen ja Kainuun maaseutukeskuksen yhteisen Souva ja huopaa – hankkeen päätavoitteena on kyläsuunnitelmien yhteensovittaminen kunnan talous- ja toimintasuunnittelun sekä niiden toteutuksen kanssa. Päätavoite liittyy Kainuun ihmisten elinolosuhteiden ja hyvinvoinnin parantamiseen suoran vaikuttamisen kautta. Hankkeen avulla kehitetään vuoropuhelukäytäntöä kuntien ja asuinyhteisöjen välillä niiden erityispiirteet huomioidaan ottaen. (Kajaanin yliopistokeskus 2001) Keskeisenä välineenä vuoropuhelukäytännön aikaansaamiseksi katsotaan olevan toimiva kyläsuunnitelma.

Hankkeen kyläsuunnitelmien laadinta perustuu täysin bottom up -toiminnan tukemiseen. Kaikki perustuu paikallisten toimijoiden omaehtoiseen toimintaan, mikään organisaatio ei kyläläisiä erikseen ”palkitse” aktiivisuudestaan. Kaikkien osapuolten sitoutuminen vaatii yhteistä tahtoa. Hankkeen toteutuessa ideaalisti, toteutuisi tasavertaisen vuoropuhelun ajatus. (Nieminen 2004) Asukkaat, kunnan viranhaltijat, kunnan luottamushenkilöt sekä eri yhteistyötahojen edustajat osallistuvat kylä/asuinaluekohtaisten suunnitelmien laadintaan tasavertaisina kumppaneina

Tutkimuksen ajankohta tulee tilanteeseen, missä kyläsuunnitelmia on laadittu 44 kylällä Hyrynsalmen, Kuhmon ja kunnissa. Lähtökohta on selvittää missä sosiaalinen pääoma ilmenee kylän ja kunnan suhteessa ja onko kyläsuunnitelmalla minkälainen rooli sosiaalisen pääoman muodostumisessa. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään laajennettaessa kyläsuunnitelmien laadintaa näiden kuntien ulkopuolelle.

2.2. Tutkimustehtävä

Tutkimuksen pääongelmana käsittelen kysymystä: ***Missä ja miten sosiaalinen pääoma ilmenee kylän ja kunnan toimijoiden välisessä suhteessa?*** Seuraavat tutkimuskysymykset johdattelevat vastausten äärelle:

- Tiedonkulku ja vuorovaikutus: Toimiiko tiedonkulku riittävän hyvin kylien ja kuntien välillä, miten kyläsuunnitelma asettuu tähän
- Kansalaisyhteiskunnan huomioiminen: Kokevatko kylät ja kylien toimijat tulleen riittävän hyvin huomioiduksi kuntien hallinnon toiminnassa
- Kuinka kylä voi omalla toiminnallaan vastata kunnan hallinnon haasteisiin?

Muutokset maaseutupolitiikan hallinnossa ovat antaneet pontta tämänkaltaisille tutkimuksille. Hallinto on siirtynyt yhä enemmän paikalliselle tasolle. Tämän päivän maaseudun kehitystyötä on nimenomaan hanketyö, jossa olennaisina toimijoina ovat paikalliset toimintaryhmät, kuten kyläyhdistykset. Eurooppalaista maaseutupolitiikkaa leimaa politiikan yhdentävyys ja ohjelmallisuus. Tätä muutosta käsittelen luvussa 3.

Maaseudun kehitystyön muutosta lähestyn ensin tarkastelemalla kumppanuusajattelua luvussa 4. Hallinnon muutos päätöksenteossa subsidiariteettiperiaatteen mukaisesti kohti alinta mahdollista tasoa pakottaa kunnat ottamaan kyläyhdistykset osaksi kunnan hallintoa ja yhteistyökumppaneita. Kumppanuusajattelu näkyy konkreettisesti tämän päivän maaseudun kehittämisessä, joka perustuu ohjelmallisuuteen ja hanketyöhön. Kumppanuus kylää koskevissa hankkeissa tarvitsee sosiaalista pääomaa niin kylän sisällä kuin kylän ja kunnan välillä. Euroopan unionissa sosiaalista pääomaa tarkastellaan juuri kumppanuuskäsitteen kautta. Sosiaalisen pääoman käsitettä ja liitosta alue- ja yhteiskuntakehitykseen käsittelen luvussa 5. Tutkimuksessa tarkastellaan kylän ja kunnan välillä olevaa sosiaalista pääomaa ja kumppanuuden onnistumista kylän ja kunnan toimijoiden kokemina luvussa 6.

Aineiston analyysissä tarkastellaan ensin sosiaalista pääomaa vertikaalisessa vuorovaikutuksessa (luku 6.1.). Tällä tarkoitetaan systeemistä luottamusta abstrakteihin instituutioihin, eli tässä kyläyhteisön luottamusta kuntatasoon ja vastaavasti kuntatason luottamusta kylätasoon. Sen jälkeen tässä suhteessa tulleita kylätasolle

asetettuja haasteita käsitellään tarkastelemalla sosiaalista pääomaa ja henkilötason luottamusta paikallisella, horisontaalisella tasolla eli kyläyhteisössä (luku 6.2.). Lopuksi kokoavana kappaleena tarkastellaan kyläsuunnitelmien tekoa, jonka tutkimuksessa mukana olleet kylät ovat tehneet talkoovoimin vuorovaikutuksen välineeksi kylän ja kunnan välille.

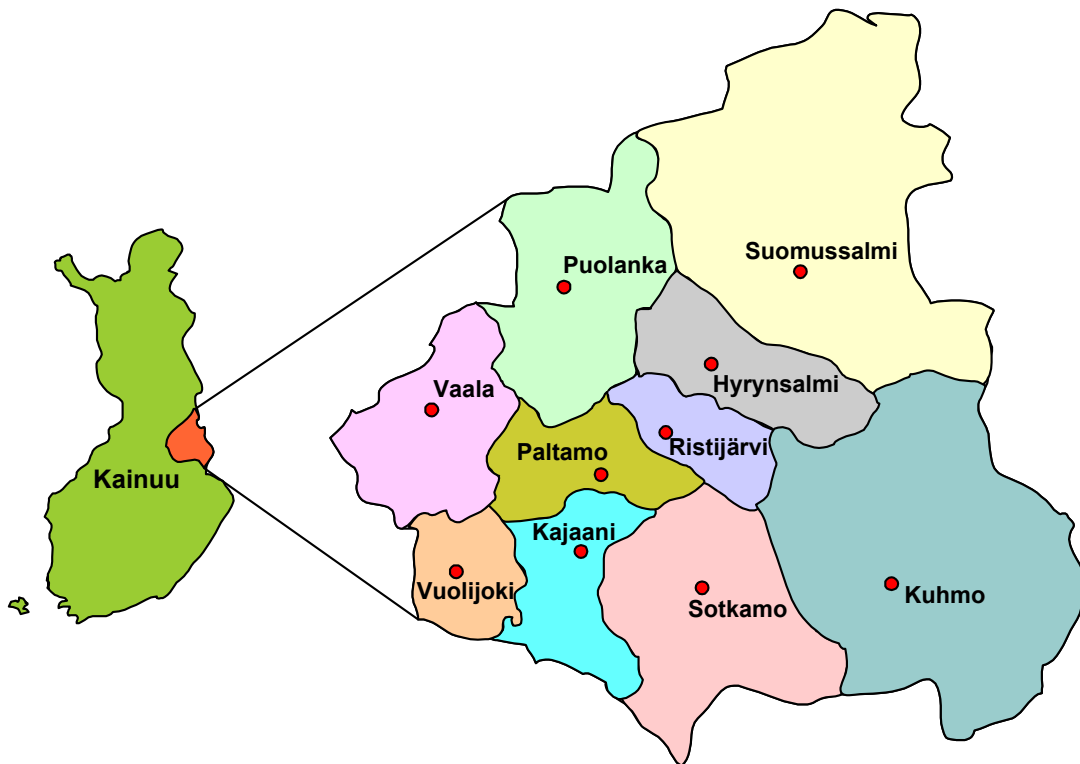
Tutkimusaineisto on kerätty teemahaastatteluin kesän 2004 aikana, jolloin Souva ja huopaa -hanke oli päättymässä. Teemahaastattelu menetelmänä soveltuu luottamusta käsittelevään tutkimukseen, sillä luottamuksen ymmärtäminen vaatii henkilön oman tulkinnan ottamista tarkastelun kohteeksi. Haastateltavalle on annettava aikaa ja tilaa pohtia luottamusta käsitteleviä teemoja, ja tämän katsoin mahdollistuvan parhaiten henkilökohtaisilla teemahaastatteluilla lomakekyselyn sijaan. Haastattelua tekevän tutkijan tärkeänä tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 41.) Ongelmaton teemahaastattelu menetelmänä ei suinkaan ole. Haittapuolena on vapaamuotoisen haastatteluaineiston analysoinnin, tulkinnan ja raportoinnin ongelmallisuus, koska valmiita malleja ei ole tarjolla (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 35.)

Haastatteluin kerättyyn aineistoon kohdistui ensinnäkin seuraava tavoite: tuoda esille kyläläisten kokema luottamus hallinnollista instituutiota, eli omaa kuntaa kohtaan. Haastatteluissa luottamusta pohditaan kumppanuuden ja vuorovaikutuksen käsitteiden kautta. Tavoitteena on myös ymmärtää kylän ja kunnan välisessä suhteessa olevat haasteet kuntaorganisaation kannalta. Haastattelujen perusteella pyritään selvittämään kuinka luottamus kehittyy kylän ja kunnan välillä ja kuinka sen kehittymistä voidaan edesauttaa

Osapuolina kylätyössä ovat kyläläiset jotka ovat järjestäytyneet kyläyhdistykseksi. Luonnollisesti kylä-kunta – suhdetta kokevat ja määrittelevät myös nekin kyläläiset, jotka eivät ole aktiivisia kyläyhdistystyössä, mutta tässä tutkimuksessa varsinaisesti kylää edustavat kyläyhdistysten puheenjohtajat. Kunnan puolelta tutkimukseen on otettu mukaan kylätyössä aktivoituneita kunnanvaltuutettuja sekä suoraan kylien kanssa työskenteleviä viranhaltijoita.

2.3. Tutkimusalue

Tutkimusalueena on Hyrynsalmen, Kuhmon ja Suomussalmen kunnat (ks. kuva 1). Ne sijaitsevat Oulun läänissä, Kainuun maakunnassa. Maakunnan hallinnollinen keskus on Kajaani. Vuonna 2003 Hyrynsalmella asukkaita oli 3212, Kuhmossa 10 630 ja Suomussalmella 10 376 asukasta. (Kainuun liitto, www-aineisto) Kunnat ovat maaseutuvaltaisia ja maa- ja metsätalous näissä kunnissa ovatkin perinteisesti olleet kolmen suurimman elinkeinoryhmän sisällä.

Kuva 1. Tutkimuskuntien sijoittuminen
(www.infokartta.fi/kainuu/ mukaan)

Kylistä mukana olivat Hyrynsalmelta Moisiovaara ja Väisälä-Kytömäki, Kuhmosta Härmänkylä ja Näätälä ja Suomussalmelta Ahjola, Kirkonkylä sekä Kianta. Vaikka välimatkat olivatkin pitkät, suoritin haastattelut vastaajien työpaikoilla tai kotona.

Vinkkejä haastateltavien valintaan sain Souva ja huopaa -hankkeen ohjausryhmältä. Valitut ovat luonnollisesti niitä toimijoita, jotka ovat osoittaneet kiinnostusta kylätoimintaa ja kylien kehittämistä kohtaan (valtuutetut) sekä viranhaltijat, jotka työskentelevät suoraan kylien asukkaiden kanssa. Kyläyhdistyksistä valittiin erilaisia kyliä aktiivisuudeltaan ja hankehistorialtaan.

2.4. Aineistonkeruu

Haastateltavina olivat kyläyhdistysten puheenjohtajat ja aktiivit, sekä kunnan valtuutetut ja kunnan viranomaiset, yhteensä 17 haastateltavaa. Muutamaa kunnanvaltuutettua lukuun ottamatta kaikki tulivat haastateltaviksi mielellään vaikka kyseessä olikin loma-aika ja kesäkuukaudet. Haastattelut sovittiin puhelimitse ja kesäkauden ollessa kyseessä haastattelujen ajankohtia määrittivät myös maaseudun työt. Sateisena kesänä aurinkoisina päivinä ei maatalojen haastateltavilla ollut aikaa haastattelulle, säävarauksella siis! Kunnanvaltuutettuja haastateltavista oli seitsemän, kyläyhdistysten puheenjohtajia seitsemän, viranhaltijoita kaksi ja yksi kyläyhdistyksen sihteeri. Useat haastateltavat toimivat sekä kunnan luottamustehtävissä että kyläyhdistysten puheenjohtajina ja aktiiveina, mutta haastatteluissa pyrin näissä tapauksissa ottamaan esille jommankumman roolin.

Haastattelumuotona teemahaastattelu voidaan mieltää puolistrukturoiduksi haastattelutavaksi, jolloin haastattelun aihepiirit eli teema-alueet on etukäteen määrättyjä. Haastattelijan käy etukäteen päätetyt teemat mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. (Eskola ja Suoranta 2000, 86). Teemahaastattelu ottaa huomioon, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä samoin kuin sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 48). Teemahaastattelurunko (liite 1 ja liite 2) oli jokaiselle sama, mutta painottui haastattelutilanteessa eri lailla, riippuen siitä missä asemassa haastateltava oli ja mistä hän erityisesti koki tarpeelliseksi puhua. Jokaisessa haastattelussa kaikki teemat tulivat kuitenkin tavalla tai toisella esille.

Ensin haastateltavan kanssa keskusteltiin kyläsuunnitelmasta ja sen roolista. Kyläsuunnitelmasta oli hyvä aloittaa haastattelu, koska sen tekeminen on ollut konkreettinen toimenpide. Konkreettisista asioista on helppo aloittaa ja jatkaa sitten ”vaikeampiin” aiheisiin. Haastateltavat puhuivat kyläsuunnitelman tekoprosessista innokkaasti, tosin vaikutusten arviointi oli vielä hiukan hankalaa. Kyläsuunnitelmat ovat kuitenkin vielä tässä mittakaavassa ja muodossa uusi ilmiö Kainuussa. Kyläsuunnitelmia toki on tehty ennenkin, mutta ne ovat olleet lähinnä vuosisuunnitelmia. Kyläsuunnitelmasta edettiin keskustelemaan kunnan toiminnasta ja kumppanuussuhteista (myös suhteissa ilmenevistä jännitteistä), kylän kehittämisessä ja kylätyössä, jonka jälkeen haastateltavat kertoivat kokemuksiaan ja näkemyksiään kylän sisäisestä toiminnasta ja kyläyhteistyöstä. Kajaanin yliopistokeskuksen maaseutuosas-

toa palvelee luonnollisesti eniten kyläsuunnitelmia koskeva osuus haastatteluista tulevia hankkeita ajatellen.

Haastattelut kestivät keskimäärin 45-60 min. Joidenkin kohdalla kerroin olevani ulkopaikkakuntalainen, sekä "kaupunkilainen" juuriltani, mikä sai aikaan erilaisia reaktioita. Huomasin, että toisille se oli helpompi lähtökohta kun sai puhua täysin hankkeen ja Kainuun alueen ulkopuoliselle (ja ennakkoluulottomalle) henkilölle maaseutua koskevista asioista ja ongelmista. Ilmapiiri haastatteluissa oli mukava, johtuen varmasti siitäkin että kaupunkilaisena ongelmakenttä oli minulle uusi ja tuntematon, niinpä tutkijana henkilökohtaisestikin olin kiinnostunut tutkimuksen teemoista, kylä-kunta-suhteesta sekä myös haastateltavista itsestään. Haastateltavilla oli paljon keskusteltavaa maaseutupolitiikasta yleensä, varsinkin nauhurin mennessä kiinni.

Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta on tutkittu mm. Rissasen ja Mäntylän vuorovaikutuksen sisältöä kartoittavassa tutkimuksessa vuonna 2003. Tässä tutkimuksessa tuli esiin vuorovaikutuksesta saatavan molemminpuolisen hyödyn välttämättömyys. (Rissanen & Mäntylä 2003, 67) Toisaalta tällä hetkellä maaseudun ja kaupungin toimijoiden on vaikea määrittellä aitoja vuorovaikutus- ja kumppanuussuhteita, mikä johtuu Rissasen ja Mäntylän mukaan kumppanuuskäsitteen tuntemattomuudesta ja konkreettisten kumppanuusideoiden puutteesta

Tutkimusasetelma itsessään on siis hyvin subjektiivinen, koska käsitteiden kumppanuus ja sosiaalinen pääoma sisällöt eivät ole vielä arkiymmärryksessä vakiintuneet. Käsitteet kumppanuus ja sosiaalinen pääoma voidaan ymmärtää konstitutiiviksi suhteessa ilmiöön, joita ne määrittelevät. Tällöin kumppanuus ja sitä edeltävä sosiaalinen pääoma ei sinänsä ole "löydettävissä" sellaisenaan, vaan on yhteiskunnallisesti määritelty ja tuotettu konstruktio. Se muodostuu ihmisten välisessä toiminnassa ja heidän käsityksissään siitä. (Virkkala 2002, 7) Todellisuus voidaan pitää tällöin suhteellisena, tulkinnallisena. Tutkielma noudattelee fenomenologis-hermeneuttista perinnettä ja yhtymä konstruktivistiseen tieteen filosofiaan onkin ilmeinen. Kun tutkitaan ihmisten tulkintoja, mielipiteitä ja kokemuksia todellisuudesta, kyse ei niinkään ole totuuden kysymyksestä sinänsä, kuin todellisuuden tajumisesta inhimillisenä ajattelutapana. (Metsämuuronen 2003, 165; Tuomi & Sarajärvi 2002, 31–34, 105)

3. Julkisen sektorin muutos, kylän ja kunnan toimijat

3.1. Hallinnon kehitys kohti paikallisuutta

Kylätoiminta kehittyi 1970-luvulla vastavoimaksi maaseudun heikentyneeseen tilanteeseen. Kylätoiminta on osa maaseudun kansalaisyhteiskunnan kehitystä, se on omaehtoisesti organisoitua toimintaa omien elinolojen kehittämiseksi. Kirkonkylästä on kehittynyt kuntakeskuksia, jotka näkevät muut kunnan alueen kylät väistämättä taajamien läheiseksi tai suoraan syrjäkyliksi. Kuntien rooli suomalaista hyvinvointivaltiota rakennettaessa on ollut merkittävä. Kunnallishallinnon velvoitteet julkisten palvelujen järjestämisessä laajenivat voimakkaasti aina 1980-luvulle saakka. (Hyyryläinen 2000, 110) Kuntatalouden ongelmien ja väestörakenteen muutosten myötä 1990-luvulta kunnat ovat kuitenkin joutuneet etsimään selviytymisen strategioita uusien verkostojen ja kumppanuuksien kautta.

Suomessa käytetään tilastokeskuksen laatimaa elinkeinopohjaan ja väestörakenteeseen perustuvaa maaseudun kolmijakoa ydinmaaseutuun, kaupunkien läheiseen maaseutuun ja syrjäiseen maaseutuun. Maaseudun kolmijaon mukaan kaupunkien läheinen maaseutu on alue, jossa suurten keskusten läheisyys tuo työmahdollisuuksia sekä laajat paikallismarkkinat. Ydinmaaseutu on vahvaa alkutuotantoaluetta tai monipuolistunutta maaseutua. Etäisyys keskikokoisiin keskuksiin on kohtuullinen ja alueella sijaitsee vahvoja keskuksia ja kyliä. Syrjäinen maaseutu on alue, jossa pitkät välimatkat estävät työssäkäynnin keskuksissa ja paikallismarkkinat ovat suppeat.

Kolmannen sektorin toimijat halutaan mukaan tilanteeseen, jossa taustalla ovat 1990-luvun hallintouudistukset. (Mustakangas, Kiviniemi, Vihinen 2003, 10). Näitä ovat pääpiirteissään seuraavat:

- valtiollisen keskushallinnon hajauttaminen valtionhallinnon alemmille tasoille
- valtionhallinnon hajauttaminen kunnille ja maakunnille (kuntalaki, kuntien valtionosuusperiaatteiden muuttaminen kuntien itsehallintoa tukevaksi). Alueellinen kehittämistehtävä on hajautettu maakunnille, joista muodostettiin kuntayhtymiä.

- valtion toimintojen hajauttaminen liikelaitoksille ja yhtiöille, toimintojen siirtäminen enemmän markkinavoimien käsiin. Toimintojen rahoituspohja on muuttunut verorahoituksesta liikeluontoiseksi tulorahoitukseksi.

Kuntien kohdalla arvoissa ja asenteissa tapahtuneet muutokset näkyvät tavoitteissa itseohjautuvaan, byrokratiaa vierastavaan paikallishallintoon, joka toimii taloudellisesti ja tehokkaasti. Kuntien vapaus ja valtuudet ovat kasvaneet, resurssit ovat yhtäältä vähentyneet ja muuttaneet luonnettaan. Kumppanuuteen pyritään taloudellisten realiteettien sanelemana, mutta myös lisääntyneen toimintavapauden ja uusien kehittämismetodien kannustamana (Mustakangas, Kiviniemi, Vihinen 2003, 11).

EU:n jäsenmaat ovat jo reilun vuosikymmenen kestäneessä yhteistyössä pohtineet unionitason aluesuunnittelukysymyksiä. Varsinkin on haluttu tavoitella eri politiikkasektoreiden alueellisten vaikutusten koordinoitua. Yhteistyön keskeisin tulos tähän mennessä on ns. ESDP – asiakirja (European Spatial Development Perspective), johon yhteistyön peruseriaatteen on kirjattu. (Rissanen & Mäntylä 2003, 10) Ensimmäinen keskeinen ESDP-tavoite on tasapainoisen ja monikeskuksisen kaupunkijärjestelmän luominen sekä kaupungin ja maaseudun välisen suhteen uudistaminen.

3.2. Kehitysprosessin ymmärtäminen

Sosiaalisen pääoman käsite on hyödyllinen tämän julkisen hallinnon kehitysprosessin ymmärtämisessä. Nummela kirjoittaa, että käsitteen käyttökelpoisuus tulee esiin juuri julkisen vallan organisoitumisen ja hallitsemisen perusteita tarkasteltaessa ja siinä ilmeneviä arvoja pohdittaessa (Nummela 1998, 71). Käsitteen myötä julkisen hallinnon välineellisyys ja asema yhteisöllisten toimintojen ylläpitäjänä korostuu. Oikeusjärjestys ja poliittinen hallinto vaikuttavat talouden menestykseen. Ne luovat edellytyksiä kansalaisten toiminnalle, verosuostunnalle ja yritteliäisyydelle. Tehokas talouden ja yhteisöllinen elämäntapa edellyttää yhteiskuntarauhaa. Demokraattisen hallinnon luominen ja niiden sääntöjen ominaisuudet ja aikaansaatu yhteiskunnallinen tila vaikuttavat maaperään, jossa luottamus yhteisen hyvän tarkoitukseen voi kasvaa. (Nummela 1998, 71)

Sosiaalisen pääoman tarkastelussa luottamuksella onkin erityinen sija juuri tulevaisuutta ennakoissa. Luottamussuhteiden lujittamiseksi tarvitaan lainsäädäntö ja kansalaisten uskoa lainsäädännön toimeenpanoon (Hjerppe 1998, 20). Paineita hyvinvointivaltion ylläpitämiselle ja kansalaisten uskolle hyvinvointivaltioon luovat ennen kaikkea globalisoitua talous ja Euroopan unionin rahapolitiikka. Miten lupausta hyvinvointivaltiosta voidaan ylläpitää tai muotoilla hallittuna kehitysprosessina ratkaisee yhteiskunnan sosiaalisen sisällön. Nummelan mukaan (Nummela 1998, 72) julkisen hallinnon kehittämisprosessi on nähtävä strategisena keinona hallita välttämätöntä muutosta.

Hallinnon uudistukset ovat aiheuttaneet myös kehityksen epätasaisuutta. Tämän tutkimuksen taustalle otan ajatuksen siitä, mitä tutkimukset, useat maaseutu- ja aluekehittämistä koskevat tutkimukset (Mustakangas, Kiviniemi Vihinen, 2003, 11: esim. Sisäasianministeriö 2003, Hagedorn ym. 2000) ovat tuoneet esille: Kunnan ja sen virkamiesten suhtautuminen, kyvykkyys ja aktiivisuus ovat ratkaisevia politiikkatoimien onnistuneisuuden ja vaikuttavuuden kannalta. Kun vastuuta alueellisesta kehittämisestä on annettu yhä enemmän alueiden itsensä vastuulle, kehitys näyttää noudattavan ”menestyksen maantiedettä”: menestyneet alueet, joilla on ennestään sosiaalista ja materiaalista pääomaa, vahvistavat asemiaan, heikoimpien taantues- sa entisestään.

Souva ja huopaa -hankkeessa olennaisina kunnan yhteistyökumppaneina ovat olleet kyläyhdistykset, joihin kylän toiminta tiivistyy. Kylillä voidaan nähdä olevan tiettyjä tehtäviä, jotka voidaan Uusitalon jaottelun mukaan jakaa kolmeen kategoriaan. Näitä ovat keskinäisen viihtyvyyden parantaminen, vaikuttaminen sekä elinkeinoelämän vahvistaminen. Samalla kun muiden perinteisten yhdistysten jäsenmäärissä on viime aikoina ollut havaittavissa vähenemisen merkkejä, kylätoiminta on pystynyt säilyttämään asemansa merkittävänä kansalaisliikkeenä (Uusitalo 1998, 130).

Hyyryläisen mukaan kylätoimikuntien tulee uudistua kylien tarpeiden mukaisesti ja löytää sellaiset kommunikaation ja kanssakäymisen muodot, jotka ovat ihmisille läheisiä ja todellisia. Kylätoiminta on tilanteessa, jossa kylätoimikuntien on otettava päävastuu kylien ja samalla niiden omien maaseutualueiden kehitystyöstä. Yhteistoiminta muiden organisaatioiden kanssa on välttämätöntä, mutta vastuu kylien kehittämishjelmien laatimisesta ja osavastuu kylähankkeiden toteuttamisesta on kylätoimikunnilla ja muilla niihin verrattavilla toimijoilla (Uusitalo 1998, 132-133). Kylä-

toiminnan alkuun saattamisesta oli tämän tutkimuksen haastateltavillakin selvät näkemykset:

”...koitetaan saaha näitä olosuhteita tässä kylällä, vaan jotain tehään niille vaikka ei kaikkeen pystykkään vaan koitettiin muutoksia jarruttaa, tän kylän hiljenemistä, tyhjenmistä jarruttaa ja koitettiin saaha jotakin sinne parannusta.” (Kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

Tilanne, johon mm. tämän työn ”emohanke”, Souva ja huopaa –hanke luotiin, on juuri se, että viime aikoina kylätoiminta on ollut melko passiivista. Liekö syynä yleinen passiivisuus, vai se, etteivät kyläläiset osaa tai halua ottaa kantaa kylää ja yhteiskuntaa koskeviin kysymyksiin? Toiminta kasaantuu muutaman aktiivin harteille, jotka myös joutuvat kuitenkin kuulemaan kritiikkiä passiiviselta enemmistöltä. Aktiivisuuden puuttuminen, mutta myös toisaalta aktiivisuuden kasaantuminen samoille henkilöille on myös nähty kylätoiminnan esteeksi (Rusanen 2002, 55). Kyläläiset harvoin enää edustavat samankaltaisia maaseudun ammattiryhmiä, vaan kylässä asuu hyvinkin erilaisia ihmisiä, niin päämäärien kuin arvojenkin suhteen. Läheinen kaupunki edustaa monelle päivittäistä työpaikkaa ja vapaa-aikaa. Kylä itsessään on voinut jäädä aika vieraaksi.

3.3. Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka

Euroopan unionin aluepoliittiset instrumentit tulivat osaksi Suomen aluehallintoa jäsenyyden myötä 1990-luvulla. Kansalliset hallintorakennelmat olivat välttämättömien muutoksien edessä. Muutoksien määrällä ja laajuudella arvioituna 1990-lukua voidaan nimittää aluehallinnon vuosikymmeneksi – aluehallinnon uudistumistahti on ollut merkittävää Suomen hallintohistoriassa. Jäsenyys Euroopan unionissa on vahvasti vaikuttanut tapaan, jolla suomalainen hallinto aluekehitysasioissa on nykyisellään järjestetty, eivätkä muutokset ole olleet niin ikään sattumaa, vaan tietoisien kehittämisen tulosta. (Niemi-lilahti, Stenvall, Ståhlberg 2002, 6) Poikkeaaahan Suomen aluerakenne merkittävästi useimmista muista Euroopan maista. Lähes kaksi kolmasosaa maan pinta-alasta on harvaan asuttua maaseutua. Suomi on edelleen hyvin maaseutuvaltainen maa ja maaseutualueiden kehityksellä on merkitystä koko maan kehitykselle.

Maaseudun kehittämistä koskeva keskustelu käynnistyi Suomessa maatalouden rakennemurroksen jälkimainingeissa 1970-luvulla yhtä aikaa ruohonjuuritasolla ky-

lätoiminnan yhteydessä ja valtionhallinnon sisällä, kun etsittiin vaihtoehtoa maatalous-politiikalle. Sanan varsinaisessa merkityksessä maaseutupolitiikka otettiin Suomessa kuitenkin käyttöön vasta 1980-luvun lopulla (esim. Valtakari 1999, 35). Tätä ennen maaseutu oli osana aluepolitiikkaa.

Isosuo jakaa suomalaisen maaseutupolitiikan kehityskaaren seuraaviin vaiheisiin (Isosuo 2000, 59):

- maaseutupolitiikan retorinen kausi 1970-luvun lopusta Euroopan Neuvoston maaseutukampanjaan 1988
- kansallisen maaseutupolitiikan toteuttamisen kausi vuosina 1988-1994, maaseudun kehittämisprojektista uusiin aluepoliittisiin lakeihin
- eurooppalaistuvan maaseutupolitiikan kausi 1995 alkaen

Ensimmäistä vaihetta leimaa hallinnollisuus ja työryhmäpainotteisuus. 1980-luvun lopulta lähtien maaseutupolitiikalla oli käytettävissä vähäisiä resursseja, jolloin toisen vaiheen kehittämistoiminta ja sitä tukeva maaseutututkimus saivat muotonsa. Tätä ennen maaseudun kehittäminen säilyi aluepolitiikan ja yksittäisten politiikan sektoreiden kuten maa- ja metsätalouspolitiikan, työvoimapolitiikan, sosiaalipolitiikan, liikennepolitiikan jne. vastuulla. Euroopan unioni 1990-luvulla toi maaseutupolitiikkaan lisää keinoja ja toimintatapoja, niistä merkittävimmät LEADER - yhteisöaloite ja sitä seurannut kansallinen versio POMO -ohjelma. EU:n myötä paikalliset ja aloitteelliset resurssit ovat päässeet käyttöön ja maaseudun ihmiset voivat halutessaan osallistua käytännön kehittämistyöhön entistä laajemmin (Isosuo 2000, 59). Maaseudun asukkaat edustavat maatalouden rakennemuutoksen myötä myös aikaisempaa laajempia ammattiryhmiä, mikä tuo osallistumiseen uusia näkökulmia.

Granbergin & Csiden (2003) mukaan yksi keskeinen syy maaseutupolitiikan läpimurtoon Suomessa oli alan kehittäjien ja tutkijoiden menestyksellinen verkostoituminen. Muita syitä tähän voisivat olla Suomessa vallitsevat perinteet ja niiden vaalijoiden, eli -maaseutuun kiinnittyneiden poliittisten ja taloudellisten järjestöjen, puolueiden ja yritysten vahva asema yhteiskunnassa. Maaseutupolitiikka tähtää maaseudun elinvoimaistumiseen, mutta realististahan se ei ole kaikkialla, varsinkaan syrjäisimmällä maaseudulla. Valtakarin (1999, 141) mukaan maaseutupolitiikan perusteita ja olemassa olon tarpeellisuutta onkin pohdittava laajemmin koko maaseu-

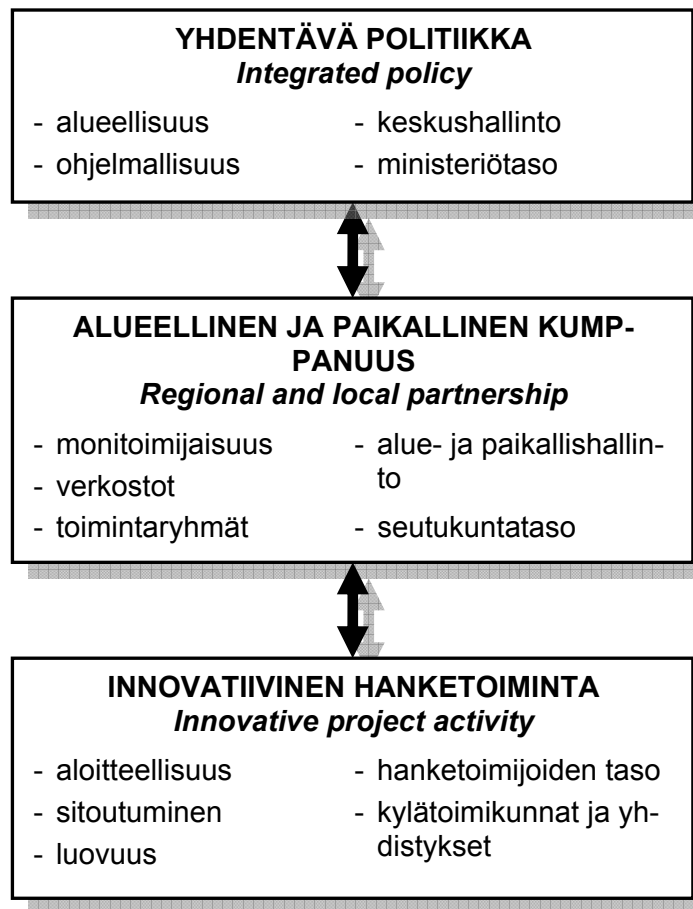
dun kehittämisen ja maaseudun elävänä säilyttämisen näkökulmasta, yhteiskunnallisina päämäärinä.

Voidaan puhua laajasta ja suppeasta maaseutupolitiikasta. Laaja maaseutupolitiikka perustuu moniin politiikan lohkoihin, joiden avulla maaseutua kehitetään. 1980-luvulla huomattiin, että keinot olivat maaseudulle epäedullisia. Tarvittiin täsmätoimia maaseudun kehittämiseen, suppeaa maaseutupolitiikkaa (Uusitalo 1998, 58). Suppealla maaseutupolitiikalla tarkoitetaan nimenomaan maaseudun kehittämiseen tarkoitettuja toimia ja tämä kehittämisen välineitä. Varsinkin suomalaisessa aluepolitiikassa EU:n tavoiteohjelmat ja LEADER nähdään suppean maaseutupolitiikan piiriin kuuluvaksi (Malinen 2000, 41) Aivan viime vuosina alueiden erot ovat tulleet ilmeisen tiedostetuiksi, jolloin maaseutupolitiikka ottaa huomioon myös alueelliset lähestymistavat, alueelliset erityispiirteet. (Mustakangas, Kiviniemi, Vihinen 2003, 39)

Huomioitavaa on, että uudenaikaisessa maaseutupolitiikassa paikallisella aloitteellisuudella on merkittävä korostus. Paikallinen aloitteellisuus tarkoittaa paikallisten toimijoiden ja maaseudun asukkaiden huomioonottamista politiikan tärkeinä tahdon muodostajina ja kehittämisen subjekteina (Hyyryläinen & Rannikko 2000, 14).

Euroopan unionin alueille ja maaseudulle kohdistuvat toimet seuraavat ns. rakennerahastokausia. Ohjelmakaudella 2000-2006 erityisiä maaseutupoliittisia välineitä ovat EU-osarahoitteiset tavoiteohjelmat 1, 2 ja 3, alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ALMA, niin sanottu maaseutuyhteisöaloite LEADER+ sekä muu toimintaryhmätyö. Myös kansallinen, eri hallinnon sektoreita yhdistävä maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän teemaryhmätyö on keskeinen osa politiikan toteutusta. (Sisäasianministeriö, www-aineisto). Rahoitusta maaseutupolitiikkaan saadaan EU:n rakennerahastoista, kansallisesta budjetista kansallisina, osaksi rakennerahastohjelmiin kuuluvina varoina sekä kansallisina rahoituksina.

Euroopan unionin myötä on alettu puhumaan yhdentävästä maaseutupolitiikasta. Hyyryläinen & Rannikko esittää paradigman muotoutumisen seuraavasti:

Kuva 2. Yhdentävän maaseutupolitiikan paradigma
(Hyyryläinen & Rannikko 2000, 16)

Käsitejärjestelmä liittyy yhdentävän maaseutupolitiikan tavoitteisiin. Yhdentävä maaseutupolitiikka on kokoava yläkäsite, jolla pyritään alueperusteiseen kehittämiseen joka on sektorirajat ylittävää ja vuorovaikutteista. Kehityksen tulee perustua asianosaisten kumppanuuteen ja osallistumiseen. Alueelliset ominaispiirteet on otettava huomioon ohjelmia ja strategioita luotaessa. Vaikka suomalaisessa maaseutupolitiikassa EU:n tavoiteohjelmia ja yhteisöaloitteita pidetään suppean maaseutupolitiikan alaan kuuluvina, ei yhdentävä lähestymistapa Malisen mukaan (Malinen 2000, 40) ole teoriassa eikä EU:n poliittisessa ajatusmallissa tarkoitettu ajateltavaksi näin. EU:n koheesiotavoitteen toteutuminen vaatii, että tavoitealueilla saadaan EU:n keskimääräistä kehitystä nopeampaa ja parempaa kehitystä. Tähän ei suppeaksi määritelty maaseutupolitiikka pystyisi.

Kohdealueiden kannalta tavoiteohjelmat kuten LEADER -yhteisöaloite voivat tuoda Malisen mukaan ”lisäarvoa” mm. seuraavin keinoin:

- lisääntyvän tuki-intensiteetin kautta, jolloin kehittämistyön volyyymi kasvaa
- kehittämistyön laadun, kustannustehokkuuden, innovatiivisuuden tai synergian paranemisen kautta
- kehittämisyvälinevalikoiman monipuolistumisen kautta
- kehittämistyön paremman kohdentumisen (strateginen osuvuus) kautta

(Malinen 2000, 43)

Von Urff (1996, 4) pitää yhdentävälle maaseutupolitiikalle olennaisena piirteenä edellä mainittujen lisäksi sitä, että kehittämisohjelma yhdistää ja yhdenmukaistaa eri hallinnonalojen toimenpiteitä (horisontaalisuus).

Yhdentävää maaseutupolitiikkaa voidaan pitää hyvänä mallina maaseudun kehittämiselle. Uusitalon (1998, 291) mukaan yhdentämällä eri maaseudun toimenpiteet yhdensuuntaisiksi saavutetaan tehokkuutta ja vaikuttavuutta, koska tällöin vältetään erillisten sektoripolitiikkojen hajanaisuus, päällekkäisyys ja keskenään ristiriitaiset tavoitteet. Paikallista asiantuntijuutta voidaan ideaalisti hyödyntää ja oppia kokemuksista.

Maaseutupolitiikka on noussut viimeisen kymmenen vuoden aikana sekä puolueiden, hallituksen että EU:n yhteisen maatalouspolitiikan esityslistoille asiana, joka on noteerattava ja johon on otettava jollakin tavoin kantaa. Maaseutupolitiikka hakee paikkaansa suhteessa maatalouspolitiikkaan ja aluepolitiikkaan. Suomessa maaseutupolitiikka kuuluu itsenäiseen ja laajaan maaseutupolitiikan alaan, kun taas EU:ssa maaseutupolitiikkaa tarkastellaan maatalouspolitiikan kautta. (Mustakangas, Kiviniemi, Vihinen 2003, 37) Ongelmana on, että käsitteillä maatalous ja maaseutu tarkoitetaan usein samaa asiaa.

Maaseutupolitiikan pääpaino ei ole maataloudessa vaan maaseudun uusissa elinkeinoissa ja toiminnoissa sekä sektorirajat ylittävässä kokonaisvaltaisessa kehittämisessä. Granberg & Cside (2003) kirjoittavat, että uusi maaseutupolitiikka kyseenalaistaa eräitä hyvinvointivaltion ja sen synnyttämän aluepolitiikan lähtökohtia, nimittäin siinä, että yksityisiä yrityksiä suositaan julkisen sektorin laajentamisen si-

jaan. Vaikka yleisesti puhutaan alueiden erikoispiirteistä ja erikoistumisesta, näkevät he uudessa maaseutupolitiikassa enemmän monitoimisuuden suosimisen erikoistumisen sijaan. Maaseutu tulee nähdä monipuolisena asumisympäristönä, eikä enää vain maaseudun perinteisten elinkeinojen vaalijana.

Vaikka perinteinen puoluepolitiikka Suomessa ei voimakkaasti ota kantaa maaseutupolitiikkaan (Mustakangas, Kiviniemi, Vihinen 2003, 38), niin poliittisia valintoja ovat myös ihmisten arkipäivässään tekemät ratkaisut, kuten asumis- ja työpaikka-valinnat, samoin uudet koalitiot; paikalliset kumppanuudet. Maaseutupolitiikan osalta Suomessa on tehty paljon konkreettisia ja joustavia valintoja myös hallinnossa. Esimerkiksi toimintaryhmätyö on saatu leviämään koko Suomeen, mikä ei yksin LEADER+ -ohjelmalta (ks. luku 3.3.) olisi onnistunut. Toinen esimerkki on maaseutu- jaostojen perustaminen maakunnan yhteistyöryhmiin. (Mustakangas, Kiviniemi, Vihinen 2003, 38.)

4. Kumppanuus

4.1. Globalisaatiosta paikallisuuteen

Kuinka sitten tästä tilanteesta eteenpäin? Kuntien rooli hyvinvointivaltion rakentajina, palvelujen järjestäjänä on vaikeutunut 1990-luvulle tultaessa. Jotta kunnat voisivat selviytyä, ovat ne hakeneet selviytymisen strategioita uusien verkostojen ja kumppanuuksien kautta. Kilpailun kiristytessä resurssit on kohdennettava entistä tehokkaammin kilpailukyvyn ylläpitämiseksi ei vain kaupunkiseutujen välisessä kilpailussa vaan myös kaupunkeja ympäröivällä maaseudulla. Maaseudulla ja erityisesti harvaan asutulla maaseudulla yhteistyön tarve on korostunut, koska yksittäisen kunnan resurssit eivät riitä ylläpitämään yritysten kasvaviin tarpeisiin kilpailukyistä toimintaympäristöä (Laamanen 2001, 25).

Erilaisten toimijoiden kumppanuutta julkisen talouden, yritystalouden ja yhteisötalouden välillä pidetään välttämättömänä omaehtoisen kehittämisprosessin onnistumiselle. Kumppanuuden katsotaan valjastavan paikalliset inhimilliset voimavarat tehokkaasti käyttöön toimintaryhmytyössä. (Rantama 2002, 136) Paikallisuuden uusi nousu liittyy voimakkaasti globalisaatioon ja sen mukana tullessiin huoliin siitä, että monet asiat paikallisyhteisöissä jäävät sen alle. Työllistymisnäkökohdat varsinkin ovat korostuneet ja toivotaan, että valtakunnallisten työllisyysohjelmien katvealueilta löytyy sellaisia mahdollisuuksia joita juuri paikalliset huomaavat ja voivat toteuttaa (Katajamäki 1998, 5). On pohdittava maaseudun uusia elinkeinoja elinkeinoelämän kehittämisessä.

Globalisaatiolla yleensä tarkoitetaan taloudellista prosessia ja alueiden kannalta taloudellisia haasteita luovat talousneuvoston asettaman työryhmän mukaan kaupankäynnin ja pääomaliikkeiden vapaus sekä teknologian kehittyminen. Markkinoiden yhdentymisen ja kilpailun vapautuminen muuttavat markkinarakenteita siten, että yhä useammat yritykset toimivat Euroopan ja koko maailman mittakaavassa (Alueellinen kehitys ja aluepolitiikka Suomessa 2000, 26). Castells kutsuu globaalia taloutta verkostotaloudeksi, jossa kaupungit ovat tiedon ja osaamisen keskittymispisteitä ja niiden merkitys riippuu niiden asemasta informaatiovirroissa - informaatioavaruudessa. Castellin verkostotaloutta koskevien teesien mukaan perusristiriita sijaitseekin globaalien verkoston ja paikallisten kulttuuristen identiteettien välillä. (Castells 2000). Castellin ajatusten mukaan paikallisuuden vahva nousu ja siihen

liittyvän yhteisöidentiteetin korostuminen voidaan nähdä tavallaan kulttuurisena vastalauseena globalisaatiolle ja sen synnyttämälle hallitsemattomuuden tunteelle.

Euroopan unionin myötä voidaan toki ajatella aluepolitiikan menneen alaspäin. Tämä näkemys siksi, että vaikka Suomen katsotaan sopeutuneen menestyksekkäästi globalisaatioon, on kokonaisia paikkakuntia ja alueita syrjäytynyt. Euroopan unionin rakennerahastopolitiikka osaltaan mahdollistaa valtion vastuun vähenemisen aluepolitiikassa. Laman jälkeen valtio onkin satsannut enemmän talouden kehittämiseen kuin varsinaisesti alueiden. Vaikka valtion vastuu suoranaisesti on vähentynyt, pitää se kuitenkin kiinni siitä, miten EU:n aluepolitiikkaa hallinnoidaan ja toteutetaan. (Eskelinen 2001, 12-13.) Ongelmien kärjistyminen on Pyy (2003) mukaan seurausta siitä, että taloudellisen toiminnan ja pääomien kasautumisen mekanismit ovat muuttuneet nopeammin ja laajemmin kuin mitä aluekehitystä on pystytty ohjaamaan ja säätelemään. Globalisaation myötä markkinasuhteet ovat muuttuneet entistä itsenäisemmiksi, jolloin kansallisen tason mahdollisuudet säädellä alueellisia eroja heikkenevät. Tämä syventää haastetta, jonka maaseutu- ja haja-asutusalueet joutuvat kohtaamaan.

Kylien hyvinvointi kuitenkin on onnistuessaan kunnan menestys. Maaseutu- ja haja-asutusalueilla kylät ja kirkonkylät muodostavat toiminnallista suhdettaan uudelleen. Matkailuun keskittyneet kylät voivat menestyä ohi kirkonkylän, hallinnollisen kuntakeskuksen. Muut kunnan kylät ovat käännekohdassa, saadako kehitys kylää tukevaksi, vai kylää kuihduuttavaksi. Tärkeitä kilpailun ja omaehtoisen kehityksen välineitä, joiksi ovat muodostuneet luontoon ja ympäristöön liittyvät arvot, kylillä toki on. Näiden avulla maaseutu- ja haja-asutusalueet voivat vahvistaa asemaansa. Ongelmana niiden hyödyntämisessä kuitenkin on, etteivät ne ole arvoltaan taloudellisia (Laitinen & Pesola, 2001, 22-23). Talousajattelun yhteydessä on helppo unohtaa sosiaalisen ja inhimillisen pääoman merkitys, mutta ne ovat kuitenkin yhtä tärkeitä vallan lähteitä taloudellisen pääoman kanssa. Jotta informaatiota ja sen kehitystä voitaisiin hallita, tarvitaan kaikkia pääoman muotoja (Sotarauta 1997, 126).

4.2. Kumppanuuden paikallisuus

Maaseutupolitiikan eri vaiheiden kautta on alettu kannustamaan maaseudun, kylien omaehtoisuutta ja paikallista aloitteellisuutta. Eurooppalaisen maaseutupolitiikan avainkäsite on yhdyntävä maaseutupolitiikka (integrated rural policy). Yhdyntävä

maaseutupolitiikka voidaan määritellä aluelähtöiseksi kehittämistyöksi, jossa eri toimintasektorien ja tahojen toimenpiteitä koordinoidaan yhteisellä strategialla. Yhdentävä maaseudun kehitysmalli näkyy nimenomaan paikallistasolla, sillä yhden­ tämisen elementit ovat parhaiten hallittavissa paikallisella tasolla. Monet puhuvatkin pelkästään paikallisesta kehittämisestä (Malinen 2000, 23, 25). Puhutaan bottom up -toiminnan tukemisesta, paikallisten toimijoiden tärkeydestä. Suomalaiseen tal­ kooperinteeseen tämä EU:n tukema toimintamalli ei periaatteessa tuonut mitään uutta, hallinnolliseen perinteeseen kylläkin. Kumppanuus voidaan nähdä paikallista valtaa vahvistavana, mikä onkin ravistellut perinteistä kunnan hallintoa. Onnistues­ saan kumppanuus vahvistaa kansalaisen roolia kun kansalaisyhteiskunta voi aset­ tua yhdenvertaiseksi toimijaksi markkinoiden ja julkisen sektorin rinnalle.

Suomessa kumppanuusajattelu on yleistynyt nimenomaan Euroopan unionin politiikan ajamana. EU:n eri ohjelmissa on painotettu kumppanuusperiaatetta. EU:n alue­ politiikkaan kumppanuusperiaate on kuulunut vuodesta 1988 alkaen, jolloin mm. taloudellinen ja sosiaalinen koheesio otettiin mukaan unionin aluepolitiikan tarpei­ siin. Kumppanuusperiaatetta on perusteltu kehittämisvastuun jakamisella, alueiden aktivoinnin sekä paikallisen oma-aloitteellisuuden ja innovatiivisuuden edistämällä (Mäkinen 1999, 39, 56). Julkisen sektorin ja yhdistystoiminnan uusien kump­ panuuksien ajatuksena on yhdistää voimavaroja yhteiskunnallisten tehtävien hoi­ tamisessa. Uusien kumppanuuksien avulla on haluttu synnyttää uutta toimintatilaa eri toimijoille, laajentaa aktiivisesti osallistuvien toimijoiden piiriä ja samalla ”valtais­ taan” (empowerment) erityisesti alue- ja paikallistason toimijoita (Mustakangas, Kivi­ niemi & Vihinen 2003, 51). Yhdentävän maaseutupolitiikan lähestymistavan perus­ piirteitä ovat alueellisen lähtökohdan lisäksi yhteisöllisyyden painotus.

4.3. Kumppanuuden käsitteistä

Kumppanuutta voidaan määritellä eri tavoin, mutta yhteistä määrittelyille on tavoite uudenlaisesta yhteistyöstä. Kumppanuudessa yhteisten tavoitteiden saavuttami­ seksi luodaan uusia malleja ja kokeillaan uusia toimimisen kenttiä ja rajoja ylittäviä kokoonpanoja (Karhio 2000, 80). Tavoitellaan eri tahojen välistä aitoa yhdessä toi­ mimista ja uudenlaisia yhteistyön muotoja.

Paikallinen kumppanuus perustuu kommunikatiivisuuden ideaan, jossa hyväksy­ tään erilaiset tavat nähdä asioita. Kommunikatiivisuus on lähtöisin Jürgen Haber-

masin kommunikatiivisen toiminnan teoriasta. Kommunikatiivisuus on argumentaation avulla yhteisymmärrykseen pyrkivää toimintaa vastakohtana toista ihmistä välittömänä käyttävälle toiminnalle. Kajanoja katsoo tämän olevan hyvää elämää ja sen yhteiskunnallinen edellytys. Ideaalisti kommunikatiivisessa toiminnassa kaikki voivat hyväksyä aidosti ratkaisun ja sopeuttaa siihen henkilökohtaiset toimintasuunnitelmansa (Kajanoja 1996, 23, 29). Kommunikatiivisuutta eivät kuitenkaan luo vain kommunikaatiokanavat ja foorumit, vaan aidon kommunikaation saavuttamiseksi on tehtävä kurinalaisesti töitä.

Virkkalan mukaan kumppanuus ja verkostoitumisen käytännön tavat voidaan jaotella yksityisen ja julkisen sektorin väliseen kumppanuuteen (PPP, Public Private Partnership), kumppanuuteen paikallisissa oma-aloitteisissa hankkeissa, kuntien ja alueiden väliseen kumppanuuteen sekä kumppanuusperiaatteeseen Euroopan unionissa. (Virkkala 2000, 16, 2002, 10.) Tässä työssä tarkastellaan varsinkin kumppanuutta paikallisissa oma-aloitteisissa hankkeissa sekä kumppanuusperiaatetta yleensä.

Kumppanuuskäsitettä käytetään monessa eri yhteydessä, mikä lisää käsitteen moninaisuutta. Esimerkiksi Olsson määrittelee kumppanuuden useiden eri toimijoiden keskinäiseksi virallistetuksi yhteistyöksi. Yhteistyöllä on tavoitteita, kuten yleensä virallisilla organisaatioilla. Kumppanuuden virallistaminen tarkoittaa, että kumppanuudesta on tehty muodollisesti pätevä ja dokumentoitu päätös tai sopimus. (Mustakangas, Kiviniemi, Vihinen 2003, 49.) Hyyryläinen taas määrittää kumppanuuden toimintatilana, nimenomaan mahdollisuutena uusien sosiaalisten ja poliittisten toimintatilojen luomisena ja kehittämisenä (Hyyryläinen 2000, 11-13). Julkisen sektorin piirissä on paljon vanhoja kumppanuuksia, mutta uudet kumppanuudet ovat niitä, jotka rakentavat uutta toimintatilaa ja luovat siten uusia voimavaroja uusille toimijoille.

Yksi eurooppalaisen taloudellis-poliittisen yhdentymisen ydinkäsitteistä onkin juuri kumppanuus. EU:n kontekstissa kumppanuus viittaa kumppanuusperiaatteeseen, joka tarkoittaa hallinto- ja päätöksentekojärjestelmää, jolla rakennerahasto-ohjelmia toteutetaan. Se on rakennerahasto-ohjelmien hallinnoinnin ja päätöksenteon pääperiaate. Samalla periaate liittyy demokratisointiin, pyrkimykseen sisällyttää ohjelmien suunnitteluun ja toteuttamiseen mahdollisimman laaja joukko erilaisia kansalaisia ja toimijoita. (Virkkala 2000, 17–18.) Alueellinen, vertikaalinen kumppanuus liittyy lähinnä maakuntatason politiikkaan ja strategioihin. Sen keskeisiä välineitä

Suomessa ovat olleet EU:n myötä tavoiteohjelmat. Paikallinen, horisontaalinen kumppanuus taas tarkoittaa alueellista kumppanuutta vahvemmin aivan perustason yhteistyötä. Käytännössä se ilmenee toimintaryhmyssä (Malinen 2000, 42). Tavoiteohjelmien ja yhteisöaloiteohjelmien rahoitus edellyttää kumppanuusajattelua.

Kumppanuuden yhteydessä puhutaan myös innovatiivisuudesta. Innovatiivinen hanketoiminta on alueellisten ja paikallisten kehittämissuohjelmien tärkein työmuoto. Innovatiivisuus näkyy nimenomaan hanketyössä. (Hyryläinen & Rannikko 2000, 17.) EU:n suoran vaikutuksen lisäksi myös Suomessa tehdyt hallinnon muutokset edesauttavat paikallisen kumppanuuden tarvetta. Hallinnon hajauttamisella kehittämissvastuuta on siirretty kansallishallinnolta alue- ja paikallistasolle. Paikallisen kumppanuuden toteutuminen vaati uusien käytäntöjen hyväksymistä ja käyttöönottoa, jotta hanketyö voisi onnistua. Alkuvaiheessa toimintamuotoa pidettiin kunnissa ja muissa viranomaisorganisaatioissa jopa epäuskottavana ja sille oli vaikea saada tukea ja rahoitusta. Toimijat kokivat että näin kuitenkin pääsee lähemmäksi ideoiden konkreettista toteutusta ja hankkeisiin on helpompi uskoa kun sitä itse läheltä seuraa. Toimintaryhmyön vahvuus onkin juuri hanketyöskentelyssä. POMO toimintaryhmien ohjelmista kylissä tyypillisiä ovat mm. ympäristön kohentamiseen, matkailun kehittämiseen tai kokonaisvaltaiset kylien kehittämishankkeet (Isosuo 2000, 71). Kylien kehittämissessä voidaan näistä nostaa esiin juuri kyläsuunnitelmat.

4.4. LEADER – yhteisöaloitteessa omaehtoisuus näkyy

Euroopan unionin myötä paikallisten toimintaryhmien rooli on merkittävästi korostunut. LEADER yhteisöaloitteen (joka myös rahoittaa osaltansa Souva ja huopaa – hanketta) myötä perustettiin myöhemmin paikallisen omaehtoisuuden maaseutuohjelma, ”suomalainen LEADER”, POMO. Kylien kehittäminen on merkittävä osa organisoituneessa LEADER ja POMO – hankkeissa. LEADER II – ohjelman tulo 1990-luvun puolivälissä toi uudenlaisen toimijan maaseudun kehittämisen toimintakenttään. Kummatkin perustuvat juuri keskusjohtoisuuden sijaan paikallisiin yhteisöihin. Toimeenpanijoita eivät ole alueviranomaiset vaan paikalliset toimintaryhmät. Ne muodostuvat alueen asukkaista ja yrittäjistä sekä kylätoimikuntien, yhdistysten ja kuntien edustajista. (Hyryläinen & Rannikko 2000, 60.) Paikalliset toimintaryhmät vastaavat sekä toimien suunnittelusta että niiden käytäntöönpanosta. Leader-yhteisöaloiteohjelma luotiin tukemaan innovatiivista maaseudun kehittämistä EU:n epäsuotuisilla alueilla.

Tavoiteohjelmiin verrattuna Leader+ -rahoitus (Leader+ on nykyisen ohjelmakauden Leader-ohjelma) on pienimuotoista. Kehityshankkeiden on esimerkiksi tavoiteltava maaseudun asukkaiden elämänlaadun kohentamista tai maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen kehittämistä. Rahoitusta saavat esimerkiksi kurssien järjestäminen, kylien kehittäminen tai maatiloilla tapahtuva yritys- tai muu toiminta. Käytännössä jäsenmaat tulkitsevat kumppanuusperiaatteen eri tavoin, vuonna 2003 Suomessa oli 25 paikallista toimintaryhmää toteuttamassa Leader+ -ohjelmaa. (Mustakangas, Kiviniemi, Vihinen 2003, 40.) Näiden lisäksi on perustettu kansallisin varoin 7 paikallista toimintaryhmää ja kun tähän lisätään myös 5 Tavoite 1-ryhmää ja 19 ALMA (alueellisen maaseudun kehittämisohjelma), voidaan huomata, että paikallinen toimintaryhmätyö kattaa koko maan.

Tähän tutkimukseen on otettu mukaan kylän keskinäisiä voimannäytteitä, kyläsuunnitelmia, joihin ne saavat sen toteutukseen julkisia varoja EU:lta, valtiolta ja kunnilta. Monet kyläsuunnitelmien tavoitteet perustuvat yksinomaan kyläläisten aktiiviseen toimintaan, mutta seurojen ja yhdistysten ohella erilaiset hankkeet toimivat ikään kuin organisaatioina tavoitteiden toteuttamisessa. Tämä toiminta rakentaa uudenlaista kumppanuutta julkisen talouden, yritystalouden ja yhteisötalouden välillä, mikä on myös pantu merkille kylätoiminnassa.

*”On paljon semmosia asioita, mitä kylä voi itse tehdä ja kylät yhdessä, mutta sitten on paljon sellasia asioita, missä tarvitaan laajaa yhteistyöverkkoa ja voimavaroja ulkopuolelta.”
(Kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)*

Vuosina 1998-1999 tehdyn tutkimuksen mukaan, jossa vastaajina olivat POMO -toimintaryhmien vastuutoimijoita, korostui juuri hankkeiden *oma-aloitteellisuus*. Näiden hankkeiden myötä kylät saivat välineen, jota hyödyntää itse. Isosuo luonnehtiikin toimintaa kylävetoiseksi maaseudun kehittämisohjelmaksi, sillä hankkeiden toimijoissa korostui vahvasti kylätoimijoiden osuus. (Isosuo 2000, 73.) Kyläyhdistykset ja kylätoimikunnat ovatkin olleet aktiivisimpia POMO – hankkeiden käynnistäjiä ja toteuttajia. Tyypillisiä kylähankkeita ovat ympäristön parannustoimenpiteet, matkailun kehittäminen tai kokonaisvaltaisemmat kylien kehittämishankkeet kyläpalvelujen ja – toimintojen aikaansaamiseksi

Paikallisella tasolla kumppanuus liittyy vahvasti yhdentävän maaseutupolitiikan perustavoitteisiin, paikallisen osaamisen eli kehittämisosaamisen ja kyvykkyyden lisäämiseen. Tämä tarkoittaa käytännössä tiedon, taidon ja tahtotason kohottamista,

sellaista yhteisöllistä kehitystä, jossa laajasti rakentuu paikallista kehittämistä tukevia sosiaalisia rakenteita. Paikallisen toiminnan tavoitteena on saada yksilöt ja ryhmät ottamaan vastuuta omasta ja alueensa kehittämisestä sekä auttaa heitä pääsemään eroon osallistumattomuuden, purnaamisen ja huonon minäkuvan kuluttavasta prosessista (Karhio 2000, 79). Haastateltavat peräänkuuluttivatkin entistä vahvempaa me-henkeä kylän kehittämiseen.

”Se on kaikki kiinni aktiivisista ihmisistä. Semmonen jos on kylässä oikein superhyvä henki ja semmonen yhteinen tahtotila, tekemisen meininki niin siitähän se lähtee.” (kunnanvaltuutettu, mies)

Juuri paikalliset toimintaryhmät ovat niitä uusia toimijoita, jotka ovat tunnustelleet mahdollisuuksia kuntien, alueviranomaisten, kylätoimikuntien, yhdistysten, yritysten ja asukkaiden väliseen kumppanuuteen. Vahva kylätoiminnan perinne on kyllä omalta osaltaan helpottanut kumppanuuden löytämistä. Maaseudun toimintaryhmytyön (mm. LEADER - ja POMO -toiminta) yksi keskeisimmistä saavutuksista on yhä useampien ihmisten motivoituminen ja sitoutuminen oman kylänsä ja kotiseutunsa kehittämistoimintaan. Koska ideat tulevat ruohonjuuritasolta ja toiminta on omaehtoista, ovat maaseutukylät, muut paikallisjärjestöt sekä kyläasukkaat usein kehittämistoiminnan ytimessä. (Uusitalo, Antikainen, Schmidt-Thomé 2000.) Hyyryläinen ja Rannikko (2000, 191) toteavat, että kumppanuus ja muut uuden paradigman käsitteet voivat olla liian epäanalyyttisiä ja ideologisia, jotta niillä voitaisiin analysoida paikallisia kehitysprosesseja ja niihin liittyviä yhteistyön muutoksia. Viimeaikaisessa tutkimuksessa onkin nostettu sosiaalisen pääoman käsite helpottamaan näiden teemojen tarkastelua.

5. Sosiaalinen pääoma kylien kehittämisen voimavarana

5.1. Yhteisöllisyyden käsitteestä sosiaalisen pääoman käsitteeseen

Kyläyhteisö on perinteisesti toiminut talkoovoimin. Toista kyläläistä auttava saa myös itse apua osaksensa. Tätä tavoittelee myös moderni kylätoiminta, joka pyrkii lisäämään keskinäistä välittämistä ja verkostojen toimivuutta ja näin luomaan sosiaalista pääomaa. Olennaista on keskinäinen yhteisöllisyys ja luottamus jota kumppanuudessa tarvitaan.

Kumppanuuteen tarvitaan sosiaalista pääomaa, sillä kumppanuutta voidaan myös tietoisesti rakentaa, mutta ei vain vanhoista aineksista. Kumppanuuteen tarvitaan jotakin uutta ja tuoretta, vähintäänkin uudenlainen tapa tarkastella maaseudun ihmisten ongelmia. (Hyyryläinen & Rannikko 2000, 78.) Yhteisöllisyys, välittäminen toisista ja lähiympäristöstä on ennaltaehkäisevää toimintaa välinpitämättömyydelle ja vieraantumiselle. Yksilöt eivät vaan välttämättä kiinnostu itse yhteisöllisyydestä prosessina tai itseisarvona. (Mikkola 1996, 59.) Yhteisöllisyyden tai vaikuttamisen ideologiaa ei voi laittaa väkisin toisen päähän. Kansalaisyhteiskunta vaatiikin yksilöiltä vapaaehtoistyön ideologian hyväksymistä ja sitoutumista, josta tuloksena on yhteisiä poliittisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia.

”Kullanarvoista onkin mielipide ja sitoutuminen asiaan. (...) Ulkopuolinen voi nähdä ja ulkopuolinen voi määrätä, mutta jos siihen ei sitouduta, niin se ei onnistu.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

Positiivisena seurauksena syntyy sosiaalista pääomaa, eli erilaisia verkostoja, normeja ja luottamusta, jotka auttavat sosiaalisesti kestäväen yhteiskunnan muodostumisessa. Koskiahon mukaan kansalaisyhteiskunta voidaan määrittää sosiaalisen pääoman ja julkisen diskurssin leikkauskohdaksi (Koskiaho 2001, 35). Kansalaisyhteiskunnassa toimiminen merkitsee ilmi tulleita kollektiivisia arvoja ja näihin perustuvaa julkista diskurssia.

5.2. Sosiaalisen pääoman tutkimus

Yhteiskuntatutkimuksessa sosiaalisen pääoman termit, kuten luottamus, vuorovaikutusverkostot, arvot ja sosiaaliset normit ja rakenteet, eivät ole mitenkään uusia.

Aiheesta ovat kirjoittaneet mm. Adam Smith, Karl Marx, Emile Durkheim ja Max Weber (Kajanoja 1999).

Sosiaalisen pääoman tarkka määrittely vaihtelee määrittelijästä riippuen. Käsitteen määrittelemisen yhteydessä viitataan usein kolmikkoon: Pierre Bourdieu (*The Forms of Capital*, 1986), James Coleman (*Social Capital in Creation of Human Capital*, 1988) ja Robert Putnam (*Making Democracy Work*, 1993; *Bowling Alone*, 1995). Useimmiten käytetty sosiaalisen pääoman määritelmä on Putnamin, mitä pidetään Michael Woolcockin (2000) määritelmän kanssa yhtenä tiivimmistä sosiaalisen pääoman määritelmistä.

Sosiaalisen pääoman käsite ymmärretään yleisimmin käsittämään kolmenlaisia teemoja: Ensinnäkin puhutaan sosiaalisista verkostoista ja niiden organisoitumisen tavoista. Toiseksi käsitellään luottamusta ja kolmanneksi normatiivisia sääntöjä ja vastavuoroisuuden odotuksia. Sosiaalisten verkostojen ja niihin sisältyvien luottamussuhteiden ajatellaan tuovan verkoston jäsenten käyttöön voimavaran eli pääomaa. Verkostojen koossapitävänä voimana toimivat luottamus, normatiiviset sääntöt ja vastavuoroisuuden odotukset (Ilmonen 2000, 10). Perustana sosiaalisen pääoman eri tulkinnossa on kuitenkin ihmisten väliset institutionaaliset suhteet.

1900-luvun puolivälin jälkeen sosiaalisen pääoman käsitettä käytti mm. Bourdieu, jonka mukaan sosiaalinen pääoma on ”niiden aktuaalisten ja potentiaalisten resurssien summa, joka yksilöllä (tai ryhmällä) on sen perusteella, että hänellä (sillä) on luja verkosto enemmän tai vähemmän institutionalisoituneita keskinäisiä tuttavuus – ja arvostussuhteita”. Tämä tarkoittaa tuttujen verkostoja jotka muodostavat pääoman, joka on hyödynnettävissä heti, tai pitkällä aikavälillä. Aikaväli ei saa kuitenkaan olla liian pitkä, sillä sosiaalinen pääoma saattaa kuluu käyttämättömänä vastavuoroisuuden kadotessa. Niinpä sitä on vaalittava jatkuvasti ”puhtaan” sosiaalisuuden ja sosiaalisen vaihdon avulla (Ilmonen 2000, 17, sit. Bourdieu 1986, 249-250). Bourdieulle sosiaalinen pääoma liittyy jäsenyyteen samankaltaisten ja toisiinsa arvostavien henkilöiden verkostossa. Sosiaalinen pääoma on yksilön tai ryhmän omaamia yhteisösuhteita, joita käytetään hyväksi (resurssina) keskinäisessä kilpailussa.

Käsitettä tarkensi Coleman määrittelemällä käsitteen ja käyttämällä sitä koululaitoksen yhteydessä koulumenestyksen kuvaamiseen. Coleman yhdisti sosiaalisen pääoman perheen sisäisen vuorovaikutuksen kiinteyteen ja yhteisöön jossa perhe

asui. Tästä tuloksena hän esitti, että jos sosiaalinen kiinteys oli heikkoa, lapsen koulumenestyskin oli vaatimaton ja päinvastoin (Ilmonen 2000, 18, ks. myös Coleman 1988, 110). Colemanin funktionaalisen määrittelyn mukaan sosiaalinen pääoma on tuottavaa, se mahdollistaa tiettyjen päämäärien saavuttamisen, joita ilman sosiaalista pääomaa ei olisi mahdollista saavuttaa. (Kovalainen & Österberg 2000, 70, sit. Coleman 1990.) Coleman määrittelee sosiaalisen pääoman muodoiksi velvollisuudet (obligations) ja odotukset (expectations), informaatiokyvyn (information potential), normit ja tehokkaat sanktiot (norms and effective sanctions).

Tiivis sosiaalinen vuorovaikutusverkosto muodostaa Colemanin sosiaalisen pääoman perustan. Sosiaalinen koheesio synnyttää toimijoiden välille vahvoja keskinäisiä riippuvuussuhteita joiden hän katsoo syntyvän paitsi suorasta ulkonaisesta kontrollista, myös sisäistettyjen normien ja keskinäisten sitoumusten kautta. Luottamus on keskeinen käsite Colemanin ajattelussa. *Ilman toimijoiden välistä luottamusta suhdejärjestelmällä ei ole olemassaolon edellytyksiä.* Vain harvoin toimijoiden väliset transaktiot ovat samanaikaisesti molemmanpuoleisia. Kuitenkin lähes jokainen yksipuolinenkin tapahtuma pitää sisällään oletuksen myöhemmästä vastapalveluksesta. Aika näyttelee tärkeää osaa Colemanin sosiaalisen pääoman mallissa. Tekemällä palveluksia toisilleen yksilöt ja organisaatiot samalla luovat sitoumuksia, eräänlaisia tulevaisuuden palveluoptioita. (Esim. Kovalainen & Österberg 2000, 72, Hellsten 1998, 29.) Tällaisia sitoumuksia ei kuitenkaan synny ilman toimijoiden välistä luottamusta, jota lisää voimakas sisäinen normisto ja sosiaalinen paine. Coleman käsittää sosiaalisen pääoman yksityisten käytössä olevaksi resurssiksi, mutta näkee sen myös yhteisön yhteiskäytössä olevana resurssina.

Politiikan tutkija Robert D. Putnam vakiinnutti sosiaalisen pääoman käsitteen vuonna 1993 julkaistun Making Democracy Work – tutkimuksen myötä. Putnam käsitteli sitä enemmän kollektiivisista lähtökohdista. Hän tutkimuksissaan vertaili Etelä- ja Pohjois-Italiaa ja esitti, että kansalaisyhteiskunnan sivilisoituneisuuden korkea aste turvaa sekä markkinoiden, että valtion paremman toiminnan eri alueilla. Ratkaisevaksi tekijäksi osoittautui kansalaisyhteiskunnan merkitys alueella. Demokratia näytti toimivan parhaiten alueilla, joissa oli runsaasti aktiivista yhdistystoimintaa (laulukoroja, urheiluseuroja jne.) Keskeistä sosiaalisen pääoman mittaamisen kannalta Putnamille ovatkin nämä institutionaalituneet sosiaalisen pääoman muodot. Tämä aktiivinen kansalaistoiminta ei selittänyt vain demokratian toimivuutta vaan myös alueen nopeaa taloudellista kasvua ja vaurautta. (Ilmonen 2000, 18,

20.) Putnamin mukaan yhdistyselämään osallistuminen luo sosiaalista pääomaa, jolloin ihmisten väliset suhteet voivat perustua keskinäiseen luottamukseen.

Putnam määrittelee sosiaalisen pääoman tarkoittamaan koko yhteisön olemusta. Tämä tarkoittaa luottamusta, normeja ja verkostoja, jotka kaikki parantavat yhteiskunnan tehokkuutta helpottamalla yhteisiä toimintoja. Putnamilaisessa lähestymistavassa sosiaalisen pääoman muodostumisen kannalta keskeisiä ovat sellaiset yhteiskunnalliset tekijät, jotka parantavat yhteiskunnan tehokkuutta lisäämällä yhteistä toimintaa (Hyyryläinen & Rannikko 2000, 167). Erotuksena tähän Bourdieu puolestaan painottaa rakenteellisia konflikteja ja pyrkii tekemään erilaisia valtasuhteita näkyviksi (Siisiäinen 2000, 25). Putnam korostaa enemmän konsensus – ajattelua, jossa korostetaan sosiaalista yhtenäisyyttä, kun taas Bourdieu hakee konfliktia juuri arvojen kautta. Konsensusnäkökulma käsittää yhteiset arvot universaaleina, kun taas Bourdieu näkee ne hallitsevien arvoina, jotka ovat tehty yhteisiksi symbolisen vallan avulla

Sosiaalisen pääoman positiivisista vaikutuksista Putnam (Putnam 1993, 182) mainitsee hallinnon kysyntäpuolella kansalaisten odottavan parempaa hallintoa ja tarjontapuolella vastaavasti hallinnon haluavan tarjota sitä kansalaisille kansan vaatimusten mukaisesti. Jotta tarve tälle vaatimukselle tulisi, on kansan keskuudessa oltava kasaantuneena sosiaalista pääomaa, joka mahdollistaa kansalaisten toiminnan yhdessä vaatimustensa muotoilemiseksi sekä niiden ilmaisemiseksi. Tarve syntyy kansan keskuudessa horisontaalisessa pääomassa (ks. luku 6.1.), johon halutaan vastata hallinnon ja kansan välillä olevassa vertikaalisessa pääomassa (ks. luku 6.2.).

Michael Woolcock (2000) määrittelee sosiaalisen pääoman "yhteiskunnan sosiaaliin rakenteisiin juurtuneiksi normeiksi ja sosiaalisiksi suhteiksi, jotka antavat ihmisille mahdollisuuden koordinoida toimintaansa haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi". Woolcock ymmärtää sosiaalisen pääoman synergianäkökulmasta eli hänen määritelmässään yhdistyvät paikallisyhteisöjen kiinteyttä ja verkostonäkökulmaa korostavat sekä institutionaalinen käsitys sosiaalisesta pääomasta. (Woolcock 2000, 30-37.) Luottamus ei kuitenkaan kuulu Woolcockin sosiaaliseen pääoman käsitteeseen, kuten ei myöskään sosiaalinen kiinteyttä tai yhteiskunnan oikeudellinen järjestys. Woolcock perustelee tällä sitä, että suppeampi määritelmä rohkaisee sekä kannattajia, että epäilijöitä noudattamaan samoja sääntöjä (Iisakkala, viitattu ONS 2001, 9)

Suomessa sosiaalista pääomaa on tutkinut esim. Hyypä, jonka mukaan sosiaalinen pääoma on ”pohjimmiltaan sallivuuden, oikeudenmukaisuuden ja täydellisen poliittisen ja taloudellisen osallistumisen takaava laaja-alainen yhteiskunnallinen ominaisuus” (Hyypä 2002, 50). Hjerppen mukaan sosiaalinen pääoma tiiviimmillään ilmenee normeina, verkostoina ja luottamuksena (Hjerppe 1998).

Ruuskanen jakaa sosiaalisen pääoman lähteisiin, tuotoksiin ja mekanismeihin. Sosiaalisen pääoman lähteitä ovat esimerkiksi sosiaaliset verkostot, normit, vuorovaikutus ja ryhmäidentiteetti. (Ruuskanen 2001.) Sosiaalista pääomaa välittäviä mekanismeja ovat luottamus ja kommunikaatio. Tuotoksia ovat muun muassa kanssakäymisen helpottuminen ja valvonnan vähenemisen tarve.

Yhteistä kaikille sosiaalisen pääoman määrittelyille on, että sosiaalisesta pääomasta puhuttaessa käsitellään ihmisten välisiä institutionaalisia suhteita. Tehokkuuteen eivät riitä pelkästään tiedot ja taidot, vaan on kysyttävä, millaisia ovat ihmisten väliset suhteet. Vallitseeko yhteisössä luottamuksen ilmapiiri? Kulkeeko informaatio? Ovatko ihmiset suuntautuneet rakentavaan yhteistoimintaan?

Yhteisöllisyys näkyy myös julkisen hallinnon toiminnassa. Pohjoismaissa julkisen hallinnon osallistuminen yhteisöllisyyden kehittämiseen on normaali ilmiö, kansalaistoiminta elää usein sulassa sovussa julkisen vallan järjestelmien ja viranomaisten kanssa. (Hyypä 2002, 52.) Hallinto on korostanut kumppanuuteen tähtäämistä ja kolmannen sektorin huomioon ottamista.

Ongelmana varsinkin tarkasteltaessa taloudellista kasvua ja sosiaalista pääomaa on se, että pidetäänkö sosiaalista pääomaa taloudellisen kasvun ja kehityksen syyinä vai seurauksena? Putnam vastaa tähän, että sosiaalinen pääoma on nimenomaan syy, ei seuraus. Voimakkaat historiallisesti kehittyneet paikalliset yhteisöt luovat sosiaalisen verkostojen ja sosiaalisen pääoman kautta taloudellista vakautta, ei päinvastoin. Poliitiikan tutkimuksessa yhdistysjäsenyys onkin sosiaalisen pääoman lähde pikemminkin kuin sen läsnäolon indikaattori. Poliitiikan tutkimuksessa suuri osa tutkimuksista lähteekin liikkeelle Putnamin oletuksesta, että sosiaalinen pääoma tai assosiativisten jäsenyyksien määrä on jopa kausaalisesti yhteydessä yhteisön tai kansakunnan taloudelliseen suoriutumiseen tai taloudelliseen hyvinvointiin (Kovalainen & Österberg 2000, 71).

Ongelmia aiheuttaa pääoman mitattavuus. Koska kyse on yhteisön ominaisuudesta, jota pyritään siirtämään yksilöihin, tulisi mittaamisen kohdistua molempiin. Esimerkiksi järjestötoiminnan kautta sosiaalista pääomaa tarkastelemalla voisi Putnamin tavoin laskea kuinka monta seurojen ja vapaaehtoisten järjestöjen jäsentä löytyy kustakin yhteisöstä (Hyyppä 2002, 54). Jäsenien aktiivisuus tai paremminkin passiivijäsenyys ei kuitenkaan kerro jäsenten todellisista vuorovaikutussuhteista.

5.3. Voiko sosiaalinen pääoma olla pääomaa?

Maailmanpankin tutkijat jakavat modernin yhteiskunnan tuotantoa analysoidessaan pääoman neljään komponenttiin, niitä ovat inhimillinen pääoma (human capital), ihmisten tekemä pääoma (physical capital), luontopääoma (nature capital) ja sosiaalinen pääoma (social capital). Tuotannon analyysissä sosiaalinen pääoma on uusi käsite ja uusi näkökulma sisällyttää sosiaalisen pääoman kestävä kehityksen käsitteeseen. (Hjerppe 1998, 16.) Maailmanpankki on osaltansa käsitettä juuri käyttänyt näin, että ei-aineelliset edellytykset yritetään liittää talousteorioihin ja sen lisäksi ne yritetään saattaa myös empiirisen aineiston piiriin.

Pääoman käsitteeseen kuuluu, että se on varanto joka on käytettävissä. Pääomaa voidaan myös lisätä ja kuluttaa. Mutta miten sosiaalisesta pääomasta voidaan tehdä poistoja tai sitä kasvattaa? Putnam hakee sosiaalisen pääoman heikkenemiseen syitä naisten työssäkäynnistä, alueellisesta liikkuvuudesta, vapaa-ajanvieton muotojen yleistymisestä. Vakuuttavaa näyttöä näiden tekijöiden vaikutuksesta ei kuitenkaan ole (Hellsten 1998, 33).

Colemanin lähestymistapa on teoreettisempi, hänen mukaansa sosiaalista pääomaa kertyy ja häviää muiden toimintojen sivutuotteena. Välttämättä siis kasvua/häviämistä ei erikseen huomata tai tunnisteta. Ne toimijat, jotka luovat sosiaalista pääomaa, saavat vähemmän nauttia sen etuuksista kuin muut. Siten sosiaalisen pääoman tarjonta ei ole ongelmaton (Hellsten 1998, 33).

Sosiaaliselle pääomalle ei voida laskea arvoa kuten muille perinteisille pääoman lajeille. Kajanojan mukaan se, että sosiaalisen pääoman seuraukset eli sen tulokset määrittelevät pääomaa, on täysin johdonmukaista ja välttämätöntä. Kajanoja viittaa tällä Leonardiin (Putnamin työkaveri), joka ottaa sosiaalisen pääoman määrittelyyn

täysin perustellusti ”sosiaalitaloudelliset tulokset” (Kajanoja 1998, 42, Leonardi 1997, 1, 24).

Sosiaalisen pääoman käsitettä on arvosteltu voimakkaasti myös siltä osin, että sosiaalista pääomaa voi olla myös ”negatiivinen” yhteistoiminta, rikollisuus esimerkiksi. Granovetter esitti vuonna 1973 artikkelissaan, että sosiaaliset verkostot voidaan jakaa siteiltään vahvoihin ja heikkoihin. Edelliset omaavat suurta pääomaa (esimerkiksi rikollisryhmät), mutta sosiaalinen pääoma tässä kiteytyy siihen että ne ovat samankaltaisten ja toisilleen tuttujen ihmisten ryppäitä. Luottamus lähinnä näkyy voimakkaana sitoutumisena klikkiin, klusteriin, joka ei edes pyri liittämään jäseniään laajempiin sosiaalisiin kokonaisuuksiin. Heikot verkostot eivät kärsi tästä ongelmasta, vaan kykenevät kattamaan pitkätkin välimatkat ja liittämään yksityisen verkoston jäsenen yhteiskuntakokonaisuuteen (Ilmonen 2000, 18). ”Positiivisten” yhteisöjen katsotaan olevan näitä heikkoja verkostoja.

Ongelmitta ei sosiaalisen pääoman käsite istu suomalaiseen tieteelliseen keskusteluun. Hjerppe on avannut käsitteen ongelmallisuutta seuraavasti:

- ei ole pääomaa pääoman perinteisessä muodossa
- käsitteen moninaisuus tuottaa ongelmia
- onko se väline vai viesti vuorovaikutuksessa
- nähdään julkisena hyödykkeenä joten yritykset ei katso saavansa siitä hyötyä
- sosiaalinen pääoma kytketään tavallisesti sosiaaliseen integraatioon (ks. Hjerppe, Ilmonen 2000, 26)

Tilastokeskuksen tutkija Iisakkala kirjoittaa, että sosiaalisen pääoman mittaamiseen tähtääviä tutkimuksia tai niiden yrityksiä on useissa yhteyksissä kritisoitu siitä, etteivät ne sovellu hyvin suomalaisen yhteiskunnallisen osallistumisen mittareiksi. Tarkastelussa ei huomioida tarpeeksi valtiollisten instituutioiden roolia. Poliitiikan tutkimuksissa Suomea ja muita Pohjoismaita on usein luonnehdittu hyvin järjestäytyneiksi ja läpipolitisoituneiksi valtioiksi, joissa kansalaistoiminta on hyvin otettu huomioon valtiollisissa toimissa ja rakenteissa (Iisakkala, www-aineisto).

Käsitettä on myös kritisoitu aliteoreettisuudesta, minkä takia sitä käytetään kirjavasti eri yhteyksissä. Eri tutkimuksen alat käsittelevät sosiaalista pääomaa eri lähtökohdista. Sosiaalipoliittinen keskustelu painottaa yhteisöllisyyttä ja yhteisen hyvän

näkökulmaa, taloustieteellisessä keskustelussa taas painotetaan sosiaalista pääoma lähinnä normatiivisista lähtökohdista ja katsottu sen pitävän sisällään positii-visen latauksen (Kovalainen & Österberg 2000, 7). Käsitteenä sosiaalinen pääoma esittäytyy siis hyvin poikkitieteellisenä.

5.4. Luottamus sosiaalisen pääoman vahvistumisessa

Luottamuksen käsite on tämän tutkimuksen yksi peruskäsitteistä. Lähtökohtanaan on tarkastella kylien ja kuntien välisessä suhteessa piilevää luottamusta. Yhteiskunnan toimivuuden kannalta on tärkeää, että ihmiset luottavat keskeisiin instituutioihin ja niiden toimintakykyyn. Luottamus on sosiaalisen elämän perusta, sen välittäminä yksittäiset toimijat voivat ryhtyä yhteistyöhön yhteyksissä, joissa palaute ja seuraamukset eivät ole heti nähtävissä, eikä hyötyjä vielä tunneta (Hyryläinen 1994, 123). Kotkavirran mukaan luottamus instituutioihin on tärkeää, sekä instituutioiden itsensä, että yksilöiden identiteetin kannalta (Kotkavirta 2000, 66). Luottamuksen osoittaminen liittyy siis olennaisesti suunnitteluun, tavoitellaanhan suunnittelussa tulevaisuutta, epävarmaakin tulevaisuutta. Putnamin teoriaan nojautuen sosiaalisen pääoman hyödyntäminen vaatii luottamusta.

Valtio ja valtion toiminta itsessään vaatii luottamusta kansalaisilta. Maailmanpankki on analysoinut vuonna 1997 valtion roolia taloudellisessa kehityksessä ja tulosten mukaan korkean uskottavuusindeksin saivat teollistuneen OECD-maat, kun taas heikoimmin kansalaiset uskoivat valtioonsa eteläisessä Afrikassa, latinalaisessa Amerikassa ja IVY-maissa. Uskottavuuden kasvu lisäsi selvästi taloudellista kasvua. (Hjerppe 1998, 21.) Vaikka tässä yhteydessä käsitellään pienempien alueiden, eli kuntien sosiaalista pääomaa on lähtökohta olettamuksessa että kansalaisyhteiskunnan kehittäminen on myönteistä myös yhteiskunnan taloudelliselle kehittämiselle.

Luottamuksen käsite voidaan liittää vahvasti myös kumppanuuteen. Kumppanuuden ajatuksellisena lähtökohtana on eri sektoreiden välinen, horisontaalinen yhteistoiminta. Paikallisen kumppanuuden rakentamisessa on siten kyse uudenlaisten verkostojen ja yhteistyörakenteiden muodostamisesta yli sektorirajojen. Hierarkkiset asetelmat asetetaan kyseenalaiseksi, jolloin voidaan puhua luovasta kumppanuudesta. Eri tahojen edustajat voivat olla saman pöydän ääressä yhdenvertaisina neuvottelukumppaneina. Uudessa tilanteessa yritetään löytää yhteistä kieltä ja yh-

teistyön kohteita, saada inhimilliset voimavarat (pääomat) täyteen käyttöön (Hyypyläinen & Kangaspunta 1999, 12).

Aikaisemmin pohdittiin sosiaalisen pääoman mitattavuutta. Myös luottamuksen määrittäminen yhteisöllisyyden perusteeksi on vaikeaa. Luottamusta voidaan ”mitata” suorilla kysymyksillä, varsinkin kysyttäessä verkostoista ja mitä arkipäivän verkostoja käytetään. Jos yhteisöllisyyttä esiintyy paljon, voidaan Hyypän mukaan olettaa, että vapaaehtoisia ja epävirallisia verkostoja käytetään ensin. (Hyypä 2002, 55.) Jos taas kansalaisyhteisöllisyyttä on vähän eikä verkostoja ole käytettävissä, käännytään helpommin viranomaisten, kauppiaiden ja pankkien puoleen.

Luottamuksen kaksi tasoa ovat systeeminen luottamus ja henkilötason luottamus. Systeeminen luottamus ilmenee luottamuksena abstrakteihin järjestelmiin ja henkilötason luottamus ilmenee suhteessa autonomisiin järjestelmiin. Abstraktien ja monimutkaisten järjestelmien toimivuus ja yksilön toimintakyky niiden osana edellyttävät eräänlaista perusluottamusta itse järjestelmään ja sen instituutioiden vakauteen sekä omaan turvattuun asemaan näiden osana. Henkilötason luottamus taas punnitaan henkilöiden välisinä suhteina yhteistyötä tehdessä. (Ruuskanen 2000, 95.) Yhteistyön toimivuuden haaste onkin, että toimijat voivat sitoutua pitkäjänteiseen yhteistyöhön.

Yhteistyön onnistuminen edellyttää luottamusta siihen, että toinen osapuoli ei käytä hyväkseen yhteistyöstä riippuvaisen haavoittuvaa tilannetta. Hyypä kirjoittaa, että epäluottamuksen suora kysyminen on välttämätöntä sosiaalisen pääoman mittauksessa. Luottamus ja epäluottamus eivät sulje toisiaan pois, siksi niiden arvioiminen täydentää toinen toisiaan (Hyypä 2002, 56).

Sosiaalista pääomaa on käytetty ja tulkittu hyvinkin erilaisissa yhteyksissä. Se on esitetty myös mitattavana käsitteenä esimerkiksi taloudellisissa yhteyksissä. Paikallisten toimijoiden aktiivisuus ja yhteistyö ovat suunnittelussa keskeisiä tekijöitä, mutta vaihto- ja valtasuhteet eivät aina välttämättä ole niin tasavertaisia. Tämä ajatus pätee myös kunnan ja kylän väliseen yhteistyöhön. Sosiaalinen pääoma nostaa kysymyksiä sekä paikallisten toimijoiden ja julkisen vallan että paikallisten toimijoiden keskinäisten suhteiden ja niihin liittyvästä luottamuksesta, miten paikalliset toimijat kokevat roolinsa ohjelmallisessa omaehtoisuuteen perustuvassa aluekehityksessä ja miten ne onnistuvat *keskinäisellä yhteistyöllä* vastaamaan näihin haasteisiin.

6. Vertikaalinen ja horisontaalinen pääoma kohdekunnissa

Sosiaalisesta pääomasta puhuttaessa voidaan verkostot jakaa vertikaaliseen ja horisontaaliseen sosiaaliseen pääomaan. Usein verkostot ovat näiden kahden tyyppin välimuotoja. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kummankin tason luottamusta. Luvussa 6.1 käsitellään vertikaalista sosiaalista pääomaa, eli tässä kunnan ja kylän välistä institutionaalista luottamusta ja sosiaalista pääomaa ja luvussa 6.2. kylän sisällä (kyläyhdistyksissä ja kylissä toteutuviissa kehityshankkeissa) ilmenevää sosiaalista pääomaa.

Puhutaan systeemisestä luottamuksesta joka ilmenee suhteessa abstrakteihin järjestelmiin (vertikaalinen luottamus) sekä henkilötason luottamuksesta joka ilmenee suhteessa autonomisiin yksilöihin (horisontaalinen luottamus) (Ruuskanen 2000, 95, sit. Luhmann 1988, sekä Seligam 1998). Vertikaalisessa tyyppissä hierarkkisuus on pienempää, horisontaalisessa suurempaa. Mitä hierarkkisempi verkosto, sen heikommin siinä kehittyi sosiaalista pääomaa. Vaikka vertikaalinen verkosto on vähemmän hierarkkista, ei siinä sosiaalisen luottamuksen ja yhteistyön ylläpito ole kuitenkaan Putnamin mukaan yhtä tehokasta kuin horisontaalisessa verkostossa. Informaation kulku ei myöskään ole yhtä luotettavaa (Putnam 1993, 174). Putnam korostaa juuri horisontaalisten yhteistyösuhteiden merkitystä. Tasaveroiset osapuolten sosiaaliset suhteet helpottavat informaation kulkua ja sekä synnyttävät vastavuoroista suhtautumista ja luottamusta.

Luottamus instituutioihin on edellytys järjestelmän toimivuudelle ja yksilön toimintakyvylle niiden osana. Tarvitaan perusluottamusta (trust) tai luottavaisuutta (confidence) instituutioiden vakauteen ja sekä omaan turvattuun asemaan näiden osana. Seligam erottaa nämä termit siinä, että luottavaisuudella tarkoitetaan sitä, että tiedetään mitä odottaa vuorovaikutustilanteessa kun taas luottamusta tarvitaan silloin, kun ei tiedetä mitä odottaa. Seligamin mukaan on tärkeää erottaa nämä toisistaan jotta voi ymmärtää mikä asema luottamuksella on yhteiskunnassamme (Seligam 2000, 48). Luottamusta henkilöiden välisinä suhteina tarvitaan taas kun tehdään yhteistyötä toisten henkilöiden kanssa, varsinkin jos ollaan tekemisissä tuntemattomien kanssa.

6.1. Sosiaalinen pääoma ja systeeminen luottamus vertikaalisessa vuorovaikutuksessa

Tässä tarkastelen kyläyhdistyksen (kylän) piirissä toimivien henkilöiden suhdetta ja luottamusta julkisiin instituutioihin ja vastaavasti kunnan puolelta suhdetta ja luottamusta kyläorganisaatiota kohtaan. Kyläyhdistysten puheenjohtajia, kunnanvaltuutettuja ja kunnan viranhaltijoita haastatteleamalla pyritään selvittämään mitkä ovat kylän ja kunnan välisessä suhteessa ne asiat, jotka ovat kehittäneet luottamusta ja sosiaalista pääomaa. Sosiaalisen pääoman kasaantumisen kannalta keskeistä on se, että paikalliset toimijat tuntevat luottamusta julkisiin instituutioihin, valtioon ja kuntaorganisaatioon. Sosiaalinen pääoma ei ole pysyvä ja staattinen tila, vaan sitä pitää uusintaa ja uudistaa. Yhteistyöasetelmissä rakentuvat käytännön luottamuksen sidokset, mikä on sosiaalisen pääoman rakentumisen kannalta erittäin tärkeää (Hyyryläinen & Rannikko 2000, 191). Kumppanuutta rakennetaan kuitenkin viime kädessä aina henkilötasolle.

Searlen (1995) mukaan instituutiot ovat sosiaalisia tosiasioita, mikä tarkoittaa, että sosiaaliset tosiasiat ovat tosiasioita siksi, että ne ovat olemassa vain sikäli kuin yksilöt ovat niistä yhtä mieltä ja vahvistavat toiminnallaan niiden olemisen. Lisäksi ne ovat instituutioita, koska niihin liittyy funktioita sekä ohjaavaa deontologista voimaa, jolla ne säätelevät yksilöiden sosiaalista toimintaa (Kotkavirta 2000, 62, sit. Searle 1995). Instituutiot muokkaavat tekojamme antaen käsitystä siitä mitkä ovat yhteiskunnallisesti ”oikeita” tekoja.

Tuonnempana käsittelen kylän suhdetta kuntaan, mutta tässä tuon esille vahvan toimijan suhteen heikompaan osapuoleen, eli kysyn miten kunnan toimijoiden osoittama luottamus kylätoimijoita kohtaan koetaan. Tutkimuksen kohdekunnissa kunnan luottamus kylää ja kylän toimijoita kohtaan on olemassa ja nähdään hyvänä. Kyläyhdistykset ja kylätoimikunnat on otettu kunnan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen mukaan (ainakin oman kylän kehittämisen osalta). Ennakkoluulottomampaa asennetta toivotaan, mutta luottamusta osoitetaan koska on myös kuntaorganisaation etu luottaa kyläyhdistykseen tai kylätoimikuntaan toimijana.

”Kyllä minun mielestä luottaa. Se jo osoittaa sen että kunkin antaa jonkun verran semmosta toiminta-avustusta.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

”Kun ei kieroile niin nekin oppii luottamaan.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

Ruuskasen mukaan kuntien edustajista aktiivisimmilla virkamiehillä ja luottamushenkilöillä sosiaalinen pääoma merkitsee sekä luottamusta kumppanuuteen toimintatapana että persoonallisia, henkilötason luottamussuhteita muihin kumppanuusaktiiveihin (Ruuskanen 1999, 39).

Kyläyhdistysten toimijoiden haastattelujen perusteella kyläläisten luottamus julkisia instituutioita, eli tässä kuntaorganisaatiota kohtaan on suhteellisen vahvaa. Monessa haastattelussa tuli esille se, että vasta Souva ja huopaa – hankkeen myötä kunnan päättäjät ja viranhaltijat olivat tulleet kyläläisille (ainakin kyläyhdistysten puheenjohtajille) tutuiksi. Tosin monet haastateltavat puhuessaan Souva ja huopaa – hankkeen koulutuksesta, tarkoittivat kuitenkin Kohti kansalaisyhteiskunta – koulutusta. Tämä koulutus kulki erillisenä hankkeena Souva ja huopaa – hankkeen rinnalla, hiotuen kuitenkin osanottajien mielessä tiiviisti samaksi hankkeeksi.

Souva ja huopaa -hankkeen tavoitteisiin pääsemistä tuettiin koulutuksella, joka kulki erillisenä hankkeenaan rahoittajan tulkinnan mukaisesti. Koulutus sai omana hankkeenaan nimen ”Kohti kansalaisyhteiskuntaa”, joka kuvaa varsin osuvasti koulutuksen tavoitteita. Tavoitteena oli tuottaa tiedollisia välineitä tasavertaisen vuoropuhelun kehittämiseksi, mutta tarkoituksena oli myös saattaa yhteen kyläläisiä, kunnan viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä. Koulutuksessa painotettiin keskustelua ja ryhmitöitä. Koulutuksen kautta lähti alulle joitakin myöhemmin hyväksi koettuja ideoita. (Rusanen 2002.) Näiden kokoontumisten kautta kylän ja kuntatason toimijat ovat päässeet kohtamaan ja kertomaan näkemyksiään ja näin luottamus kuntainstituutioon on henkilötasolla kehittynyt.

”Nyt kun minä oon ollu tässä Kohti kansalaisyhteiskuntaa-koulutuksessa ja siinä on myös tämä Souva ja huopaa – hanke yhteydessä, niin on käyty läpi näitä kylä asioita, niin on siinä sitten aina monelta kylältä tullu kyläsuunnitelmia esittelemään kylän henkilö meille koulutuksessa oleville ihmisille.” (kunnanvaltuutettu, nainen)

”Mutta alussahan ennen kuin tämä souva ja huopaa – hanke alkoi niin sehän tuntui että se on vaan joku semmonen ihme byrokratia tuolla jossain... ja uskaltaakohan sinne soitella, minnehän tuota kyselis ja että se oli vähän niinkun siellä korkealla. Mutta elähän nyt kun kuljin tuolla noissa kokouksissa niin se on kynnys matelentunu. Kyllä se näin on.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

Kotkavirta kirjoittaa, että luottamus instituutioihin on tärkeää yksilön identiteetin ja yksilön hyvinvoinnin kannalta (Kotkavirta 2000, 60). Maaseudun kehittämisessä luottamuksen (tai luottavaisuuden) tunteminen liittyy juuri oman elinympäristön tärkeiden tunnustamiseen kunnan päätöksenteossa. Jos päättäjät unohtavat / haluavat unohtaa kuntalaisen asuinympäristön, on seuraus nimenomaan kolaus yksilön hyvinvoinnille.

6.1.1. Kunnan toiminta kylän kokemana

Kunnan päättäjien jalkautuminen kyliin on lisännyt huomasti luottamusta jos oman kylän valtuutettu on osoittanut kiinnostusta kylänsä asioihin. Suhde kuntaan toimiikin parhaiten sen oman valtuutetun kautta, joten valtuutetulla on merkittävä rooli sen suhteen luojana. Kylät ovat Souva ja huopaa – hankkeen myötä esitelleet toimintaansa kunnanvaltuutetuille saadakseen paikalliselle valtuutetulle ajankohtaista tietoa. Kylät odottavat oman kylän valtuutettujen osallistuvan ahkerasti kyläyhdistysten kokouksiin ja muihin tilaisuuksiin. Yleensä valtuutetut näin tekevätkin, mutta poikkeuksiakin löytyy. Kunnanvaltuutetun aika on rajallista ja eivätkä kaikki osallistu näihin tilaisuuksiin. Tämän puutteen tiedostaminen vahvistaa kunnanvaltuutetun roolia. Sen oikean kanavan löytäminen tiedon välittämiseen on vielä haaste kuten seuraavassa kunnanvaltuutetun haastattelusitaatissa tulee ilmi.

”Ja sitten on semmonen toivomus olemassa, että kunkin kylän valtuutetut ja luottamushenkilöt jotka yleensäkin kunnassa ovat niin käyvät omien kyliensä tilaisuuksissa ja kokouksissa ja tällä tavalla saavat tietoa. Minusta se ei aivan toimi sillä lailla, että valtuutetuilla onko liian vähän aikaa käydä niissä tilaisuuksissa ja kuulla mutta aktiivisempaa se saisi olla. Meilläkin valtuutetuista valtaosa on kyläläisiä, eli ovat täältä haja-asutusalueelta ja kuulee kyllä silloin tällöin, että kylien vastuuhenkilöiden valittavan sitä, että ne valtuutetut eivät tule sinne tilaisuuksiin.” (kunnanvaltuutettu, mies)

Valtuutetut yli kylärajojen ovat olleet myös tervetulleita kyläyhdistysten tilaisuuksiin, mutta ainakaan vielä valtuutettujen osallistuminen muihin kuin oman kylän tapahtumiin ja kokouksiin ei ole tullut tavaksi. Kaikkien valtuutettujen ei uskota tuntevan kovin hyvin muiden kuin oman kylän asioita, vaikkakin itse valtuutetut kyllä tietävät vastuunsa koko kunnan asioiden tuntemisesta ja hoitamisesta.

”Eihän ne varmasti kyllä kaikki tunne, ainakaan kaikkia kyliä. Oma nurkka se on tietysti etupäässä tunnettu” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

Tämän päivän tekniikan tosin uskotaan helpottavan kylien olosuhteiden tuntemusta. Tietoliikenneyhteydet, ATK ja kännykät tekevät helpoksi yhteydenpidon kylästä kuntaan ja päinvastoin.

”Kyllä minä uskon, että tuntevat (kyliä) ja mitkä olosuhteet siellä on. Ja nykyisin kun on tietokoneita joka talossa niin kylä ne varmasti luottamusmiehille soittelee...” (kunnanvaltuutettu, mies)

Päättäjien, siis valtuutettujen, kiinnostus kylien kehittämiseen on haastateltavien mukaan olemassa ja lisääntynyt entisestä. Keskustelemalla kuntapuolen kiinnostuksen kohteista saadaan selville kuntalaisen luottamusta kuntaorganisaatioon sen toimiessa kuntalaisen hyväksi. Kuntapuoli ei enää ole niin vieras organisaatio ja kunnankin katsotaan laskeutuneen lähemmäksi kylien toimijoita. Kuntapuoli on ymmärtänyt, että kunnan kokonaisvaltaisella kehittämisellä saadaan kuntaan hyvinvointia. Kuntaa se on maaseutukin, eikä vain keskustaajama.

”Kyllä sitä on (kiinnostusta kylätyöhön valtuustossa), kyllä ne halluuvat tietää mitä kylillä on, ku meillä on nyt se autioituminen niin varmasti mielellään halluisivat että saatais sinne toimintaa” (kunnanvaltuutettu, mies)

” Se on nyt viriämässä, koska päättäjät alkavat oivaltaa sen, että se maaseutu on yhtä tärkeä kunnalle kuin keskustaajamakin.” (kunnanvaltuutettu, nainen)

” Ainakin ne henkilöt, jotka ovat olleet aktiivisesti mukana niin kyllä he ovat ihan vilpittömästi kiinnostuneita ollu. Mutta sitä en tiedä että miten viranomaiset siellä omissa lohkoissaan kun saavat näitä luettavakseen, että miltä se tuntuu... (...) Että kyllä on kiinnostuttu, myös yhteistyökumppaneina.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

”Musta tuntuu, että nykysellään ei oo niinku tämmöstä asenteellista kynnystä, että olis vaikea toimia” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

Kunnanvaltuutettujen rooli nostetaan tässä yhteydessä esiin. Kylien asioiden esiintuominen kuntatasolla ja hankeideointi nähdään nimenomaan valtuutettujen toimina. Kunnanhallinnon itsessään ei nähdä olevan aloitteentekijä:

”No kyllä se on aika paljon kylän aktiivisuudesta kiinni ja sitä kautta, että kunnissa kyliltä on näitä kunnanvaltuutettuja. Ja kunnanhallituksen jäseniä. Hän on myös tuolta maaseutupuolelta elikä näiltä kyliltä, niin heijän kautta tulee kyllä sitten kylän, niitten kylien asioita. Ja minä oon odottanu sitä, että kyläläiset voisivat ihan reilusti kyllä ja reippaasti ottaa ideois- saan yhteyttä myöskin kunnanhallitukseen mihin tahansa jäseneseen.” (kunnanvaltuutettu, nainen)

Haastattelemalla kunnan viranhaltijoita pyritään selvittämään kylän ja kunnan välisessä suhteessa piileviä ongelmia. Vaikka myös kunnan puolelta kiinnostusta ja halua maaseudun kehittämiseen on, niin kunnan ja kylän suhteita voivat hiertää henkilötason ristiriitaiset kokemukset toistensa aktiivisuudesta toimijana.

”Toisilta tulloo hirveen hyvästi, niihin kanssa on mukava asioida. Toiset on ku vetäis kivirekkaa jälessä ku yrittää jottain saaha niin siitä ei tuu sen kummempaa jos täältäkin päin yritäis.” (kunnan viranhaltija, mies)

6.1.2. Vuorovaikutus ja tiedonkulku

Hankkeen tavoitteena oli kyläsuunnitelmien kautta lisätä vuorovaikutusta. Lähinnä tällä tarkoitetaan vuorovaikutusta ja tiedonkulkua kylän asioista kuntaan päin. Palaan siihen tuonnempana kyläsuunnitelmien yhteydessä. Haastatteluihin kuuluivat olennaisesti vuorovaikutusta käsittelevät teemat. Keskustelemalla kummankin puolen toimijoiden kanssa vuorovaikutuksesta, voidaan ymmärtää kuinka vuorovaikutus käytännössä tapahtuu ja mitkä tekijät edesauttavat vuorovaikutuksen kehittymistä. Kylän ja kunnan välisessä suhteessa vaikuttavat kyläsuunnitelmista huolimatta vakiintuneet toimintatavat. Yksittäiset kyläläiset ottavat yhteyttä omaan valtuutettuun tai asia hoitavaan virkamieheen. Souva ja huopaa – hanke on kuitenkin tuonut siihen toivottua positiivista lähentymistä. Nimenomaan se on lisännyt tietoa siitä, kenen puoleen kääntyä kunnassa missäkin asiassa.

Laurilan maaseutuyrittäjyyttä koskevassa tutkimuksessa, tuli esiin vahvasti, että tieto ja sen välittäminen ovat yksi merkittävimmistä keinoista maaseudun kehittämisessä (Laurila 1996, 198). Tiedon täytyy olla ehdottoman varmaa ja käytännön opastusta on annettava tarvittaessa. Tätä toivat esiin myös tämän tutkimuksen haastateltavat. Kunnan puoleen on helppo kääntyä, kun tiedetään ensiksikin kenen puoleen kääntyä. Souva ja huopaa – hankkeen aikana kunnissa oli hankkeen yhteyshenkilö palkattuna, jolta varsinkin kyläsuunnitelmiin ja sen kautta toteutettuihin hankkeisiin sai apua. Tätä arvostettiin, sillä kunta tuntui näin heti läheisemmältä.

”Tuntuuko kunta miten läheiseltä yhteistyökumppanilta?”

”Kyllä minun mielestä tuntuu. Minä ainakin tykkään että ne ei oo meitä heittiölle jättäny, sieltä apua kyllä tulloo. Maaseutusihteerin kanssa asioidaan ja sitten oli souva ja huopaa – hankkeen yhteyshenkilö. Sekun oli palkattu ihan siihen hankkeeseen niin sehän oli melekeen viikottain soiteltiin toisilleen ja sitten kun tätä lämmitystä alettiin muuttamaan (kylätaloasioita), niin Liisa (yhteyshenkilö) teki kaikki anomukset ja paperityöt, että ei muuta kun minä kävin allekirjoittamassa. Se oli erittäin suuri apu meille. Ja nyt ei oo välttämätöntä asiaakaan hälle soitella kun meillä luistaa nää asiat tässä niin hyvästi niin ei oo tarvinnu.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

Maatalousvaltaisissa kunnissa tämä on ollut perinteisesti maataloussihteerin tai vastaava. Kyläpuolen haastateltavat pääsääntöisesti kiittelivätkin sitä että kunnan osaaminen ja tiedon tarjoaminen ovat tulleet hankkeen myötä (kyläsuunnitelmien laadinnan myötä) tutuiksi.

6.1.3. Kunnan resurssit kylänkehityshankkeissa

Kyläyhdistysten puheenjohtajia haastateltaessa pyrittiin selvittämään, kuinka kylät kokevat kunnan toiminnan kylien kehittämisessä. Kyläyhdistysten puheenjohtajat yleisesti kokevat kuntien toimenpiteet kylän kehitystä kannustavana. Kylissä oltiin myös realistisella asenteella tavoitteiden ja toiveiden suhteen. Kunnan taloudelliset resurssit ovat tiedossa myös kylillä ja niinpä tavoitteet osataan asettaa oikeaan mitataavaan ja nimenomaan tehdä itse paljon asian eteen.

”Jos ne (toiveet) ei ihan mahottomia oo, niin kylläpä ne siellä myötämielisesti suhtautuu”. (kyläyhdistyksen sihteeri, nainen)

”Kun vaan on mitä esittää ja kun vastaa sitten niistä ja on itelläkin halua tehdä niitten asioitten eteen jotakin. Että ei se onnistu jos vaan pelkästään kunnalta vaaditaan että teette tätä ja tätä, mutta ei ite olla valmiita mitenkään laittamaan” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

Tässä kuvastuu Seligamin tarkoittama luottavaisuus (Seligam 2000, 48), eli toisen osapuolen käyttäytyminen ja suhtautuminen asiaan voidaan ennakoida realistisesti. Kylän edustaja on luottavainen kunnan suhteen. Kokemus ja tietous yhteistyöstä antavat olettaa, että kun tavoitteet eivät ole mahdottomia, voidaan tuloksia odottaa.

Kunnan edustus kylähankkeissa koostuu sekä kunnanvaltuutetuista että virkamiehistä. Tässä tutkimuksessa haastatellut olivat ympäristösihteerit ja maaseutusihteerit, jotka ovat aktiivisesti mukana kylien hankkeissa ja ovat paljon konkreettisissa yhteyksissä kyliin. Virkamiesten puheissa kuuluu henkilökohtainen kiinnostus ja innostus kylien kehittämiseen, näissä tapauksissa kummatkin haastateltavat asuvat itsekin kuntakeskuksen ulkopuolilla kylissä. Heillä on myös vahva tuntemus kylien aktiivisuudesta ja hankehistoriasta. He tuntuvat tietävän jo etukäteen minkälaista hankeyhteistyö eri kylien välillä tulee olemaan. Kylät tarvitsevat hankkeita varten kylän kehittämisestä kiinnostuneita, aktiivisia ihmisiä. Jos näitä ei löydy, ei hankkeitaakaan juuri löydy.

”Niihin, joihin kanssa on touhuttu niin niihin kanssa myö varmasti pärjätään hyvästi, mutta joihin kanssa ei oo paljon touhuttu, niin ne ehkä oottais meiltä sitten sitä, että meidän pitäis heille käyvä valmiiksi tekemässä. Se on vähän...” (kunnan viranhaltija, mies)

”Kyllä ne (kunta) vastaan tulloo jos vain kylillä on aktiviteettiä ottaa vastaan...(...) eihän sitä väkisellä tuuva mittään. Kyllähän se vastaanottaja pittää olla.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

Kylä tarvitsee aktiivisia tekijöitä, jotta yhteistyö kunnan kanssa saadaan toimimaan. Vaikka tehtävät kuuluisivat suoraan kunnan hoidettavaksi, on haastateltavien mukaan keskukselta kaukana olevilla kylillä tehtävät käytännössä hoidettu kyläläisten puolelta osaksi talkoovoimin.

”Ja täällähän on muutamilla kylillä esimerkiksi valaistuja hiihtolatuja ja sitten on näitä valaistuja jääkiekkokaukaloita lapsille. Niitten koulujen yhteydessä, jotka ovat vielä toiminnassa, kunta pitää ne auki talvella, että pystyvät nämä koululaiset harrastamaan jääkiekkoa talvella. Sehän on poikien harrastus etupäässä, mutta kuitenkin, että voivat harrastajaa joko kouluaikana ja sitten iltaisin ja kaupunki kustantaa näitten kaukaloitten aukipitämisen niin, että sillä kylällä, missä tämä kaukalo on, niin on semmoinen traktorin omistava ihminen, niin se sitten aukasee aina tuiskun jälkeen.” (kunnanvaltuutettu, nainen)

Kaikilla kylillä ei kunnan tukimahdollisuuksista tiedetä, jolloin kylän aktiviteetit ovat kyläläisistä itsestään kiinni. Kunnan puolelta saatu informaatio konkreettisesta avusta on tervetullutta ja sitä käytetään. Kunnan rooli kylän aktiviteeteissa on kuitenkin pääasiassa rahallinen.

”Kyllä sillo aikoinaan oisi ollu kiva tietää, että me saadaan (avustusta) ja voidaan jatkaa. Mutta ei tietenkään kun ne maksaa ja sitä ruveta tyrkyttämään, että tässä on teille rahaa että ruvetkaapa tekemään. Mutta nythän se on muuttunu jonkin verran että laitetaan jo lappuja tulemaan, että

nyt voipi annoo tämmöstä ja tämmöstä rahhoo. ” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

Hankkeen vetäjän ammattitaitoa ja innostuneisuutta arvostetaan. Samaa kertovat muutkin kehityshankkeita käsitelleet tutkimukset, mm. Patjaksen ja Katajan maaseutuhankkeita käsittelevä tutkimus sekä Mustakankaan, Kiviniemen & Vihisen tutkimus. Patjas & Kataja kirjoittavat, että maaseudulla kehittämis- ja konsultointityö vaatii kehittämishankkeiden työntekijöiltä sekä perusteellista ja laajaa asiantuntemusta että hyviä sosiaalisia suhteita (Patjas & Rannikko 2001, 69).

6.1.4. Ilmapiiri kylän ja kunnan välillä

Keskusteltaessa niin kylän kuin kunnankin edustajien kanssa kylien ja kunnan välillä vallitsevasta ilmapiiristä, tuli esiin, että kumpikin osapuoli pitää sitä toimivana ja välejä hyvänä. Kylien on helppo ottaa yhteyttä kuntaan ja kaikissa kunnissa virkamiehet vierailevat pyydettyä kylällä. Haastatteluissa olennaisena osana on juuri keskustelu ilmapiiristä. Haastateltavien pohdinnan kautta voidaan selvittää minkä-

lainen ilmapiiri tällä hetkellä on ja kuinka siihen voidaan vaikuttaa, jotta se voisi kehittyä sosiaalista pääomaa vahvistavaksi.

Kunnan puolelta suhde toimii kun ollaan realistisissa asioissa liikkeellä. Tämä juuri voi myös hiertää suhdetta kylän ja kunnan välillä. Viranhaltijoiden mukaan suhde määrittyy hyvin pitkälle sen mukaan mitä kylä odottaa kunnalta, minkälainen rooli kunnalla tulisi olla. Toisten kylien mielestä kunnan tulisi tehdä enemmän, toiset tekevät enemmän itse. Kunnalla myös resurssit ovat aina rajalliset, mikä seurauksiin aiheuttaa välien kiristymistä.

”Sillä tavalla sieltä tulee kahdenlaista viestiä. Osa kokee ettei oo minkäänlaista ongelmaa, sitten osa kokee, että myö ollaan tosi inhottavia...() Tietysti sitten odotukset on erilaiset eri kylillä kunnan suhteen. Osa mieltää, että hyvin paljon pitäis kunnan tehdä että se ei oo kylien tehtävä ja osa mieltää, että osataan me tehdä itekin. Osa ei ehkä sitä oo mieltäny, että myö ei yksinkertaisesti, meillä ei resurssit riitä kaikkeen, että en usko että se pahansuopaisuutta on, että joudutaan viivästyttämään tai muuta..., mutta yksinkertaisesti rahat ei riitä.” (viranhaltija, nainen)

Toimivien välien kehittymistä estää myös se tosiseikka, että tavallinen kuntalainen ei välttämättä tiedä mitä kunta tekee ja miten kunta toimii. Tämän kunnanvaltuutetut ja viranhaltijat tiedostivat. Jos kuntalainen ei ole toiminut koskaan esimerkiksi luottamustehtävissä, niin kunta voi olla aika kaukainen instanssi. Kyläyhdistysten ja kunnan välisessä vuorovaikutuksessa korostettiin henkilötasoa, aktiivista maaseudun asioita hoitavaa virkamiestä ja myös Souva ja huopaa – hankkeen asettamia yhteyshenkilöitä. Vielä läheisempää keskusteluyhteyttä kuitenkin kaivattiin, esimerkiksi kyläpäivien tai kyläseminaarien muodossa.

Vaikka filosofisesti voidaan ajatella (esim. Lagerspetz), että instituutioille voi osoittaa vain teknistä luottamusta, joka liittyy tulevien tapahtumien ennakointiin. Varsinaisesti luottamus kuuluisi muihin kuin institutionaalsiin suhteisiin. Jussi Kotkavirta kuitenkin täsmentää, että luottamus instituutioihin voi olla juuri yksilöllisen identiteetin ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Suhteemme instituutioihin ovat emotionaalisia ja niillä on monin tavoin vaikutusta siihen, keitä ja millaisia me yksilöinä olemme. Suhde on molemminpuolinen, instituutiot ovat yksilöiden luomia ja ylläpitämiä ja luojiensa näköisiä (Kotkavirta 2000, 60) Tätä kuvaa kunnanvaltuutetun näkemys kunnan hallinnon roolista:

”Tottakai se on kuntaorganisaation etu, että on hyvinvoivat kuntalaiset...() .. jos on uinuvat ja kuolevat kylät ja tämmöset nukkuvat kuntalaiset, niin mihin tarvitaan sitä kuntaorganisaatiota yleensä? Kyllä kai nää kulkoo käsi kädessä!” (kunnanvaltuutettu, mies)

Luottamus kylän ja kunnan välillä on abstraktia. Vaikka luottamus rakentuu pitkälti henkilösuhteissa, ei haasteltavien puheessa luottamusta henkilöidä vaan kuntaan tai kyläyhteisöön luotetaan etäisesti instituutiona. Tosin vuorovaikutuksen määrä herättää kysymyksiä: onko vuorovaikutusta ja voiko se vahvistua luottamukseksi?

6.2. Sosiaalinen pääoma ja henkilötason luottamus paikallisessa horisontaalisessa vuorovaikutuksessa

Vertikaalisen luottamuksen tarkastelussa ilmeni, että kuntapuoli odottaa kyläyhdistyksiltä aktiivisuutta. On kiinnostavaa pohtia, onko yhdistystoiminnalla resursseja vastata tähän haasteeseen? Keskustelu kansalaisyhteiskunnasta on ollut vilkasta. Toivotaan, että kansalaisyhteiskunta nähdään todellisena tekijänä vastaamaan talouden, markkinoiden ja hyvinvointiyhteiskunnan sosiaalisesti rapauttavaan kehitykseen. Kaunismaa kirjoittaa, että ruohonjuuritason kansalaistoiminta voi olla kykenevä väistämään massademokratiaan liittyvät manipulaation ja vieraantumisen ongelmat (Kaunismaa 2000, 129, sit. Selznick 1995). Tässä tarkastelen kylän sisäistä sosiaalista pääomaa, vuorovaikutusta ja luottamusta. Haastateltaviltani kyläyhdistysten puheenjohtajilta, kunnanvaltuutetuilta ja viranhaltijoilta kysyn, minkälaisia resursseja kyläyhdistyksillä on vastata kunta-kylä-suhteen ja kansalaisyhteiskunnan haasteisiin. Näin selvitetään kuinka kylä-kunta – suhde saadaan tältä osin toimivammaksi ja kuinka tässä piilevää sosiaalista pääomaa voidaan kehittää.

Kansalaisyhteiskunta muodostuu ennen kaikkea yhdistystoiminnassa. Tässä tutkimuksessa sisäistä yhteistyötä kylätoiminnassa, kylän sisäistä kumppanuutta, voidaan käsitellä sosiaalisen pääoman horisontaalisessa ulottuvuudessa. Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma horisontaalisessa vuorovaikutuksessa on hierarkkisempaa, mutta toisaalta sosiaalinen luottamus ja yhteistyö on tehokkaampaa. (Putnam 1993, 174.) Putnam korostaa juuri horisontaalisten yhteistyösuhteiden merkitystä. Tasaveroiset osapuolten sosiaaliset suhteet helpottavat informaation kulkua sekä synnyttävät vastavuoroista suhtautumista ja luottamusta.

Aktiivinen yhdistyselämä on Putnamin mukaan juuri se sosiaalisen toiminnan alue, jossa sosiaalista pääomaa kertyy yhteisölle. Tosin Putnam perustaa tämän väitteen tutkimukseen, jossa hän vertaili Pohjois- ja Etelä-Italiaa. Ei ole helppoa, tosin Kaunismaan mukaan ei mahdotontakaan, siirtää näitä tuloksia suoraan esim. suomalaisen yhteiskuntaan ja osoittaa miten yhdistysaktiivisuus vaikuttaa talouden ja hallinnon tehokkuuteen. (Kaunismaa 2000, 127.) Yhdistyselämä on kuitenkin osoitus aktiivisesta kansalaisyhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnan merkitystä yhteiskunnan toimivuudelle tuskin voi kiistää.

Yhdistykset edustavat muodollista tapaa organisoida yhteistä toimintaa. Ne ilmentävät järjestäytymistä, jolla pyritään jäsenten yhteisten intressien saavuttamiseen. Yhdistysten kriteereinä voidaan pitää myös vapaaehtoisuutta, sitä että jäsenyys ei periydy automaattisesti sekä toiminnan riippumattomuutta valtiosta (Siisiäinen 1996, 33). Kyläyhdistyksissä on vaihtelevaa käytäntöä. Toiset yhdistykset pitävät kirjaa jäsenistään, toisiin kuulutaan automaattisesti kylässä asuessa.

Kuten Putnam on väittänyt, aktiivisen yhdistyselämän ja toimivan demokratian välillä on vahva yhteys. Yhdysvaltoja käsitelleessä tutkimuksessaan hän on huomannut, että sosiaalinen pääoma olisi hiipumassa yhdistystoiminnan vähenemisen myötä. Syitä yhdistystoiminnan aktiivisuuden heikkenemiseen ovat sosiologisia, naisten laaja osallistuminen työmarkkinoille ja muiden harrasteiden (kuten television) sitoma aika. Vaikka yhdistystoiminnan ja vahvan demokratian näkemystä on kritisoitu, on kuitenkin selvää että demokratia vaatii puolueita, etujärjestöjä ym. poliittisia toimintaryhmiä, jotka ovat järjestäytyneet muodollisesti yhdistyksiksi. Kun sosiaaliset ja poliittiset olot muuttuvat, muuttuvat myös yhdistystoiminnan edellytykset (Kaunismaa 2000, 120). Kaunismaan mukaan rikas yhdistyskenttä onkin välttämätön, mutta ei riittävä edellytys toimivalle demokratialle

Kaikkia yhdistyksiä on kuitenkin vaikea vetää suoraan poliittiseen demokratiaan ja vaikuttamiseen. Esimerkiksi harrasteryhmät opettavat jäsenilleen kokoustekniikan ja vaikutustaitojen sijaan enemmänkin vastavuoroisuuteen liittyviä normeja ja asenteita sekä toisiin luottamisen oppimista. Tätä kautta tulee myös käsitys omista ja yhdistyksen vaikutusmahdollisuuksista. Putnamin väitteen mukaan sosiaalisen pääoman, poliittisen kulttuurin ja yhdistyselämän välillä on yhteys myös paikallisella tasolla. Yhdistyksissä toimivilla ihmisillä on paljon paikallisia verkostoja ja he myös osaavat käyttää näitä kontakteja omien tai yhdistyksen tarpeiden hyväksi. (Kaunismaa 2000, 121.)

Haastatteluissa tulivat hyötynäkökohdat esiin muutenkin, onhan kyseessä kuitenkin vaihdon logiikkaan perustuva toiminta. Näin tapahtui varsinkin puhuttaessa yrittäjien osuudesta kyläyhdistystoimintaan. On ymmärrettävä, että jotta vapaaehtoistyöhön ryhdytään, on kummankin osapuolen hyödyttävä edes jotenkin. Talkootyötään eivät ole vain työtä toisten hyväksi vaan kaikkien (mukaan lukien talkootyöläinen itse) hyväksi.

”Kylissäkin yrittäjät lähtee mukaan, jos ne siitä jotain kostuu. Siitä pitäisi aina jotain tipahtaa.” (kunnanvaltuutettu, mies)

Tässä osassa aineiston analyysia tuon esille talkootyöt kylissä, kyläyhteistyön ja Souva ja huopaa – hankkeen konkreettiset tulokset eli kyläsuunnitelmat ja niiden roolin vuorovaikutuksen ja sosiaalisen pääoman kehittämisessä. Haastatteleamalla kylä-kunta – suhteen osapuolia saadaan selville kylätyössä olevat haasteet sosiaalisen pääoman näkökulmasta ja tietoa yhdistyselämän kyvyistä vastata näihin haasteisiin.

6.2.1. Talkoot sisäisen yhteistyön näyttönä

Sosiaalista pääomaa tarkasteltaessa on tärkeää pohtia yhteisöön kohdistuvaa luottamusta, mutta myös ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta. Suomalaisessa tutkimuksessa vuorovaikutus tarkoittaa Hyypän mukaan suunnilleen samaa kuin osallistuminen talkootoimintaan (Hyypä 2002, 59). Talkoot ovat kylän voimannäyte ja näyte toimivasta sisäisestä yhteistyöstä. Suomessa keskinäinen vuorovaikutus kulkee nimenomaan talkoiden nimellä, kun taas muualla puhutaan naapurivasta. Esim. Putnam mittaa amerikkalaiseen tapaan ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta puutarhajuhlien määrällä, mikä luonnollisesti toimii vain asianomaisessa kulttuurissa (Hyypä 2002, 59).

Seuraavaksi tarkastellaan kunnanvaltuutettujen että viranhaltijoiden sekä kyläyhdistysten edustajien haastatteluja talkooteemoista, joiden perusteella pyritään selvittämään niitä konkreettisia toimia, jotka voivat vahvistaa sosiaalista pääomaa kylän ja kunnan välisessä suhteessa. Sekä kunta että kylät pitävät talkootyötä tärkeänä kylän kehittämisessä. Kunnan näkökulmasta ahkerasti talkootöitä tekevä kylä on kehittämisen arvoinen ja tavoiteltava yhteistyökumppani. Kunnan edustajat käyttävät talkoita eräänlaisena arvostuksen mittarina määriteltäessä yhteistyön tasoa.

”Sieltähän se on lähteny tämä hankekin (kylästä). Eihän tätä väkisellä laiteta...(...)...Ja ei sillälailla enää nykyaikana kenenkään pitäis uskoa, että esimerkiksi kunnasta käsin lähetäs jonnekin väkisellä, ei suinkaan. Kyllä se aktiviteetti pitää olla siellä kylällä.” (kunnan viranhaltija, mies)

”Vaan myö ollaan sitä vastuuta vailla myös sieltä kylältä päin kanssa ja sitä vastuuta siinä, että kun jottai ruvetaan teemmään niin jollahin tavalla vaikka talkootyönä sitä hommaa...” (kunnan viranhaltija, mies)

”Että jonkun voisi tehdä talkoillakin, että kunta näkisi että tuota kylä haluaa panostaa...(...) ja nyt sillä tavalla, että se talkoohenki odotettas siellä kylällä säilyvän, että jotakin tehdään talkoilla. Että ei aina ooteta kuuta taivaalta. Että sellasta kylien omatoimisuutta.” (kunnanvaltuutettu, nainen)

”Ihmisten aktiivisuus, kylätoimikunnat ja metsästysseurat, ihmiset kokoontuvat, keskustelevat. Sitä kautta lähtee alueen yhteistyö toimimaan. Kunta on yksi osapuoli, siinä on monta muutakin ja ei se kaikki voi olla kuntavetoista, en minä ainaakaan usko.” (kunnanvaltuutettu, mies)

Kylän kyvyssä tehdä talkootöitä tiivistyy kysymys luottamuksesta kylän ja kunnan välillä. Jotta kunta voi luottaa kylän haluun kehittää kylää, on kylän näytettävä keskinäinen yhteistyö nimenomaan yhteiseen hyvään tähtäävillä talkootöillä. Kyläläiset ovat talkootyöstä samoilla linjoilla. Ongelmana vain on se, että aktiivisia talkoolaisia voi olla vaikea saada mukaan pitkäkestoisiin kylänkehityshankkeisiin. Työikäiset ovat joko muualla töissä tai ovat kiinni työssään, etteivät enää voi ottaa vastaan ylimääräistä työtä. Talkootöitä kuitenkin tehdään kylillä, onhan se yhteinen keino saada muokattua elinolosuhteita sopivammiksi. Kylät myös tiedostavat selvästi, että kunta kylä auttaa jos avulle on aktiivinen, paikallinen vastaanottaja.

”Tärkeintä minusta on se, että siinä ois sellasia ihmisiä jotka voisivat tämmöseen pitkäjänteiseen toimintaan sitoutua, kun nykyään pakkaa olemaan niin, että tämmösiin pieniin, lyhytkestoisiin projekteihin ihmiset ovat valmiita, mutta semmoinen pidempiaikainen vastuunkanto, niin siihen ei tahdo oikein löytää ihmisiä.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

”Tämmöset parraalla iällä olevat niin ne on muualla töissä tuolla maailman turuilla ja sit ku ne tulee sen viikonlopun kotia niin ne on kotonakin sitten sen oman perheen kanssa...(...) ne ei oo viikolla tekemässä mittään, eikä sitten vähäset viikonloput käyvät niin eivät jaksu innostuu.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

Talkootyöt käsitteenä kirvoitti pitkät keskustelut haastateltavien kanssa. Vanhempi väki haikaili vanhoja aikoja, puintitalkoita ja ”potunnostotalkoita”, joita he pitivät kulttuuriperintönä. Vanhasta ajasta toivotaan otettavan oppia tämän päivän talkoisiin. Eikä syyttä; talkootöissä jatkuva kanssakäyminen ja yhdessä tekeminen ovat perinteisesti kiinteyttäneet perinteisten kyläyhteisöjen tapoja ja arvostuksia (Hyyryläinen 1994, 135). Talkootöissä tiivistyy kylän yhteinen tahto, jota kaivataan tämänkin päivän kylien kehittämiseen ja sisäiseen kylätyöhön. Talkoiden merkitystä ei ole kylässä asuvien keskuudessa unohdettu.

”Että aika paljon on menetetty tässä talkoovuolella, että tekisi tuohon mieli sanoa, että toivon, että se nousisi uudelleen semmoseksi yheksi kulmakiveksi, kantavaksi voimaksi tulevaisuuden kylien kehittämisessä” (kunnanvaltuutettu, mies)

Vaikka talkootoiminta on Suomesta hiipunut siitä muodosta, missä se oli sotien jälkeen ennen maatalouden murrosta (1960-1975), on talkootöitä kylissä edelleenkin ja väkeä sitä tekemässä. Kaupunkilaistuneessa Suomessa keskinäiseen sosiaaliseen seurusteluun käytetty aika on dramaattisesti vähentynyt 1990-luvulla muutamman vuoden välein toistetun Elinolokyselyn mukaan (Hyyppä 2002, 59) Haastattelemani kylät olivat talkooaktiivisuuden ja hankeaktiivisuuden mukaan erilaisia, mutta yleinen käsitys kuitenkin on, että talkooperinne ei ole kuollut. Monet itse asiassa ihmettelivät kuinka se voisikaan olla kuollut, kun se on ainut tapa miten saadaan kyliin latuverkostoja, luistinkenttiä tms.

”On toki talkoita ja sitä on enempi näillä kylillä kun uskotaan. Kaikki tapahtumat tehdään yhdessä ja talkoilla” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

”Yleensä on helppo saada (talkooväkeä) kun vaan kysyy mukaan tekemään näitä yhteisiä juttuja, myös nuorempaa väkeä, mutta täytyy vaan kysyä.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

”Ehkä jossakin määrin sitä jo ymmärretään sitä talkootyötä, mutta ei varmaan tiedosteta vieläkään sitä määrää. Kunnan kannalta rahallisesti... eihän niitä kukaan pystyisi tekemään jos lähettäis siitä, että ne joku palkallisena tekis. Se olis tekemätön paikka.” (viranhaltija, nainen)

Talkootoiminta kylän sisäisenä toimintana lisää sosiaalista pääomaa. Tosin haasteena on, kuinka saada kylätoiminta pienen aktiiviporukan harteilta koko kylän toi-

minnaksi. Hyyryläisen mukaan ongelma on siinä, että toki kylätoiminnan parissa työskenteleville syntyy vankka ystävyysuhde, mutta kokonaisuuden kannalta oleellinen luottamus ei perustu ystävyyteen, vaan yhteiseen näkemykseen kylätoiminnan merkityksestä. Jos kylätoiminta on vain pienen aktiiviporukan harrastus, tämä luottamussuhteen muodostuminen voi jäädä syntymättä. (Hyyryläinen 1994, 146.) Monissa kylissä tämä onkin todellinen tilanne ja Hyyryläisen kuvaaman luottamussuhteen syntyminen voi estyä. Eräs kyläyhdistyksen puheenjohtaja piti kylätoiminnan suurimpana uhkana juuri henkilökemian törmäyksiä. Kaikissa kylissä kyläläiset eivät edes tiedä olevansa kyläyhdistyksen jäseniä (jos ei ole jäsenmaksua), tai eivät halua olla jäseniä (nimellinen jäsenmaksu, jota ei kaikki halua maksaa).

”Saapi sanoa, että siihen tuli semmosta hiljaista laskeumaa, että kun on ne tietyt mitä tehdään. Siellä ihmiset alko tietennii tympiintyy jo siihen ja myö sanottiin, että tulukaa ihmiset sanomaan mitä tehään ja ollaan. Mutta kun ei oikein tulla. ...(...)Miksi ne ei tuu koskaan suunnittelemaan ja tekemään ja rupeasivat! Mutta ei.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

Toisaalta halutaan lisää väkeä aktiiviporukkaan, mutta vastuu yksittäisillä henkilöillä ei sekään ole huono vaihtoehto. Eräs kunnanvaltuutettu joka myös toimii aktiivisesti kyläyhdistyksessä piti hyvänä sitä, että kun on vastuu yksittäisillä henkilöillä, niin ”pysyy ainakin ohjat käsissä”. Kyläläisiä kyllä aktivoidaan jatkuvasti kylätoimintaan mukaan erilaisin kirjein, ilmoitustaulumainoksia ja ihan puhetta levittämällä. Tulevaisuudessa kesäasukkaiden panos voi olla hyvinkin tärkeä ja myös heitä on yritetty houkutella kylätoimintaan mukaan. Hedelmällisimmät tulokset on saatu kylissä, jossa kyläyhdistys henkilökohtaisesti esittäytyy uusille asukkaille. Näin kyläyhdistys ”saa kasvot” ja tulee heti tutummaksi kylän asukkaille.

”Kaikista parhain oli silloin kun perustettiin tämä yhdistys ja rekisteröidettiin. Hallitukselle jaettiin alueet ja jokainen kävi henkilökohtaisesti jokaisessa talossa esittelemässä tän jutun, niin sillä saa kaikista parhaiten tulosta” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

6.2.2. Kyläyhteistyö

Haastatteluissa kysyin myös kylien välisestä yhteistyöstä, mikä myös oli yksi Souva ja huopaa – hankkeen tavoitteita. Paikallisten identiteettien väitetään olevan liikkeessä globalisaation myötä. Kylien menettäessä toiminnallista perustaansa, hei-

kentyy myös paikallisidentiteetti. Kyläidentiteetit ovat kuitenkin olemassa symbolisina, ja vahvat kyläidentiteetit voivat todellakin olla yhteistyön esteenä (Hyryläinen & Rannikko 2000, 145, 151). Tämä oli havaittavissa hankkeen kylissäkin. Muutama kyläsuunnitelma oli näiden kuntien alueelta kylien yhteinen kyläsuunnitelma, mutta muuten kylien välinen yhteistyö ei ole juurikaan onnistunut.

Haastateltavat, niin kyläyhdistysten puheenjohtajat kuin kunnanvaltuutetutkin tiedostivat kyllä yhteistyön edut, mutta käytännön hanketyössä sen toteuttaminen olisi niin vaikeaa juuri voimakkaasti tiedostettujen jyrkkien kylärajojen takia. Ongelmia tulee siitä, kun ihmisillä on niin voimakas *oma kylä* -näkemys. Erimielisyyksiä tulee siitä, kumpaa kylää kehitetään. Erään viranhaltijan mukaan varsinkin kylän vanhemmalla väestöllä kyläraajat ovat voimakkaasti mielessä, jolloin nuoremman polven kyläyhteistyösuunnitelmat voivat kariutua tähän. Kyläidentiteetit ovat voimakkaita, vaikka uudelleen järjestetyt koulupiirit ovatkin kylien ”henkisiä” rajoja muovanneet.

”Elikä varmasti kyläyhteistyö kylien välillä tämmösissä isommissa hankkeisissa, se olisi niin tärkeää. Juuri isommissa hankkeissa.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

”...että ei ne niinkun innokkaana oo ollu kun on sitä viety asiata (ajatusta kyläyhteistyöstä)” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

”Ne on ihmeen jyrkät nämä kylien rajat. En tiedä onko muualla, mutta täällä ne on” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

Vaikka kunta olisi kannustanut kylien väliseen yhteistyöhön, on se erään viranhaltijan mukaan ”pitkälle tunnetasolla”, toisen kylän kanssa on hankala ruveta yhteistyöhön. Kunnan kannustuksen toivotaan kuitenkin jäävän mieleen, jotta ajatus kypsyessään voisi olla toimiva. Kylien välinen yhteistyö kyllä onnistuu haastateltavien mukaan silloin jos yhteisiä intressejä löytyy tarpeeksi, esimerkiksi matkailun saralta. Kyläyhteistyöstä saataisiin ideoita puolin ja toisin.

Toisaalta, vaikka edut tiedettiin, kyläyhteistyön kannattavuutta epäiltiin. Jos voimavaroja ei tahdo riittää omallekaan kylälle, niin kyläyhteistyötä ei pitäisi ylläpitää vain yhteistyön tähden. Uusien kylien ja alueiden mukaan ottaminen tuo heti uudenlaisia, alueellisia ja maantieteellisiä tarpeita. Yhteistyön ylläpitämisen eteenpäin vieminen voi vaikeutua. Voimavarojen puute erään kunnanvaltuutetun mukaan voisi

tosin olla myös kimmokkeena yhteistyölle. Kahden kylän vähälukuiset aktiivit yhdistettynä on kuitenkin voimakkaampi kuin yhden kylän vähäiset aktiivit.

6.2.3. Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma

Yhdistysten ja sosiaalisen pääoman vaikutusta demokratiaan voidaan mielestäni kylätyössä ja kyläyhdistyksien toiminnassa hyvin nähdä. Kyläyhdistyksiä ja niiden toimintaa voidaan onnistuessaan kuvailla vuorovaikutusprosesseina ylempään hallintoon nähden. Siisiäisen mukaan kun yhteiskunnalliset liikkeet ovat diskursseja, jotka keskittävät yksilöiden sosiaalista voimaa, niin yhdistykset puolestaan ovat keinoja kasata ja tuottaa organisatorista pääomaa. Yhdistysten kautta välittyy uusia, jopa vallankumouksellisia kognitiivisia malleja tai kollektiivisen toiminnan ja aatteiden sovellutuksia vakiintuneisiin poliittisiin järjestelmiin. Jos vaikutus on pysyvää, yhdistykset muuttuvat ainakin jossain määrin valtion toiminnallisiksi osiksi. (Siisiäinen 1996, 35.)

Souva ja huopaa – hankkeen tavoitteen mukaisesti kylälieno tulisi saavuttaa tasavertaisen keskustelukumppanin asema kunnanhallintoon nähden. Jos kyläsuunnitelmat esimerkiksi otetaan kunnan päätöksenteossa pysyvästi tästä eteenpäin huomioon, voidaan kyläyhdistysten katsoa saavuttaneen jollain tasolla Siisiäisen kuvaamaa vuorovaikutuksellista vaikuttamista kuntiin päin.

Yhdistykset tulevat yhteiskunnan toimijoiksi osallistumisen kautta. Kyläyhdistykset osallistuvat yhteiskunnan ylläpitoon avustamalla kuntaa palvelujen järjestämisessä. Haastateltavat toivat tässä esiin varsinkin liikuntatoimen palvelut. Kysymyksiä herättää yhdistyksen aktiivisuus ja palvelujen saatavuus. Kaikki kyläyhdistykset eivät saa aktiivisia kyläläisiä jäsenikseen, joten voidaan kysyä, onko tällä saralla tulevaisuudessa edessä kylälieno eriarvoistuminen.

Yhdistyksiä kuitenkin riittää Suomessa. Vuonna 2002 Suomessa yhdistysrekisterin mukaan oli 100 000 rekisteröitynyttä yhdistystä. Järjestöjen lukumäärä on kasvanut huomasti, vuodesta 1975 vuoteen 1988 määrä nousi 86 prosenttia. Suomi eroaa muusta Euroopasta siinä, että yhdistystoiminta ei ole kokonaan riippuvaista julkisesta tuesta, vaikka toki Raha-automaattiyhdistys, Veikkaus ja muutamat muut julkiset säätiöt tukevat esim. liikunta- ja kulttuurialan yhdistystoimintaa. Suomessa yhdistystoiminta perustuu suurelta osin vapaaehtoisuuteen, talkotoimintaan.

(Hyypä 2002, 70). Yhdistyselämä yhdistää ihmisiä niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla, jolloin Putnamin käsityksen mukaiselle luottamukselle pitäisi Suomessa olla hyvät edellytykset. Tämän seurauksena kansalaisyhteiskunta positiivisine seurauksineen voisi mahdollisesti vahvistua.

Vaikka kumppanuusajattelu ei välttämättä ole Suomen pienuuden takia saavuttanut sitä mitä sillä haetaan, on kumppanuus paikallisella tasolla saanut sisältöä. Paikalliset toimintaryhmät ovat asemassa, joka toteuttaa yhdentävän maaseutupolitiikan perustavoitetta, paikallisen kapasiteetin, eli kehittämisosaaamisen ja kyvykkyyden lisäämistä. Tämä tarkoittaa Hyyryläisen & Rannikon (2000, 190) mukaan käytännössä tiedon, taidon ja tahtotason kohottamista. Tuloksena on yhteisöllistä kehitystä, jossa laajasti rakentuu paikallista kehittämistä tukevia uusia sosiaalisia rakenteita.

Tässä yhteydessä on kuitenkin mietittävä sitä, voidaanko maaseutumaisissa kunnissa erotella selkeästi maaseudun toimijoita, tässä tapauksessa esimerkiksi kyläyhdistysten aktiiveja kunnan toimijoista? Pienissä kunnissa aktiivit toimivat kaksoisroolissa, kylän ja kunnan puolella yhtä aikaa. Tämä lataa haasteita toimijuuden käsitteelliselle keskustelulle yhdistystoimintaa tarkasteltaessa. Yhdistyselämä on suosittua, joten tähän kaksoisroolin asetelmaan törmää väkisin myös suuremmissa kaupungeissa.

6.2.4. Kyläsuunnitelmat sosiaalisen pääoman lähde?

Uudenlaiseen kylätoimintaan kuuluu suunnitelmallisuus. Kyläsuunnittelulla ongelmiin voidaan puuttua ja hanketoiminnalla vaikuttaa niiden olosuhteisiin. Kyläsuunnitelmien voidaan nähdä olevan konkreettinen kyläsuunnittelun väline. Kyläsuunnitelman tekeminen on osallistava oppimisprosessi, mikä tarkoittaa että kyläsuunnitelmassa yhdistyvät sekä yleinen etu että kylän asukkaiden taloudellinen etu tavalla, joka edesauttaa muutakin maaseutukehitystä. Se, että kyläsuunnitelmaan osallistuvan mahdollisimman paljon kyläläiset itse (suunnittelijan avulla), auttaa paikallisia näkemään oman kylän kehittämismahdollisuudet ja tulevaisuuden haasteet. (Kuisma & Peltonen 2002, 6.) Kun kyläläiset itse ovat laatimassa kylälle kyläsuunnitelmaa, sitouttaa se kylän asukkaat vahvemmin, kuin jos kyläsuunnitelman laatisi ulkopuolinen henkilö.

Seuraavaksi tarkastellaan haastattelujen kyläsuunnitelmia koskevia teemoja. Haastattelujen, niin kylän kuin kunnankin puolen toimijoiden näkemysten myötä pyritään selvittämään kyläsuunnitelmien roolia tämänhetkisessä tilanteessa kylän ja kunnan välisessä suhteessa. Kyläsuunnitelmat ovat olleet käytössä kylästä riippuen yhdestä kolmeen vuotta. Haastattelut tuovat selvitystä miten kyläsuunnitelmien teko prosessiin ryhdyttiin ja mitä ne ovat tuoneet kylän ja kunnan väliseen hallinnolliseen suhteeseen.

Omaehtoinen kehitysprosessi ei aina välttämättä ole kovin helppoa, vaikka kylässä vahva talkooperinne olisikin. Rantama havaitsi Suomen POMO-alueita tutkiessaan, että alueilla jossa paikallisen kehittämisen perinteet ovat vähäiset, omaehtoinen kehittämisprosessi tuskin olisi lähtenyt liikkeelle ilman ulkopuolelta tullutta kimmoetta (Rantama 2002, 131). Paikkakunnan oma-aloitteellisuuden ja kansalaistoinnin perinteet aktivoivat ihmisiä toimintaan ja vuorovaikutteiseen suunnitteluun.

Monessa tapauksessa asukkaat tulevat mukaan erilaisten yhdistysten kuten asukasyhdistysten ja juuri kylätoimikuntien kautta (Paldanius 1997, 12). Rusanen pro gradu -tutkimuksessaan havaitsi, että suunnitelmien tekoon tarvitaan kunnan neuvoja ja apua sekä koulutusta esimerkiksi yliopistolta (Rusanen 2002, 78). Kyläsuunnitelmien teossa asiantuntevan henkilön apu tuo suunnitteluun realistisuutta. Suuri haaste onkin ollut se, miten kyläsuunnitelmat saadaan osaksi kuntien talous- ja toimintasuunnitelmia Souva ja huopaa – hankkeen lähtökohtien mukaisesti.

Olenaisena osana paikallisten voimavarojen käyttöön otossa on tapa, jolla toimintaryhmätyö lanseerataan kyliin. Rantama tutkimuksessaan huomauttaa, että tapa, jossa tukijaorganisaatioiden kumppanuutta edustavat jalkautuivat alueille, oli tehokas tiedon levittämisessä niiden toimijoiden keskuuteen jotka olivat osana toimintaryhmätyötä. (Rantama 2002, 162.) Souva ja huopaa – hankkeen aikana Kajaanin kehittämiskeskuksen edustajat kävivät kylissä kertomassa ja ohjaamassa kyläsuunnitelmien tekoa, niiden jatkotoimenpiteitä ja markkinoimista alueen medialle.

Kehittämisen onnistumisesta kertovat seuraavat monenlaiset mittarit, joita myös kyläsuunnitelmissa tavoiteltiin. Sirkkalan (1995) mukaan kehityshankkeiden onnistumista voidaan mitata mm. osallistujien määrällä, kylän ulkopuolelle luotujen verkostojen määrällä, vauvojen, turistien, uusien asukkaiden, uusien työpaikkojen ja yritysten määrällä sekä takaisin saatujen palvelujen määrällä.

Hankkeet yleensäkin ovat oivallisia yhteistyön ja verkostoitumisen opettajia. Hankkeiden ympärillä tapahtuva toiminta tutustuttaa tavallisia asukkaita toisiinsa ja opettaa näkemään yhteistyön edut (yrittäjät eivät välttämättä saa erityisen positiivisia kokemuksia). Monissa kyläsuunnitelmissa kylätyön kehittäminen nähtiin tärkeänä tavoitteena. Yhteistoimintaa lisäävät työsuhteiden ansiotulojen pienimuotoisuus, työsuhteiden osa- ja määräaikaisuus sekä yksityisten ja julkisten palvelujen muu-
tostarpeet ja poistumisuhka. (Uusitalo 1998, 39.) Yhteistyö kasvattaa yhteisöllisyyttä.

Kysyessäni tuntemuksia siitä, luetaanko kyläsuunnitelmia kunnassa, monet haastateltavat kiersivät tämän kysymyksen vetoamalla kesälomakauteen. (Tutkimus tehtiin kesällä ja kuluvan vuoden kyläsuunnitelmat oli jaettu keväällä.) Ajankohdan takia valtuutetut eivät olleet ehtineet keskenään nähdä eivätkä keskustella. Myöskään kyläyhdistysten puheenjohtajat eivät olleet ehtineet nähdä valtuutettuja. Valtuutettujen mukaan keskustelu kyläsuunnitelmista valtuustossa on kuitenkin vähäistä, vaikka oletamus on, että valtuutetut ovat niitä lukeneet. Samoin on kyläsuunnitelmien lukeminen varsinkin viranhaltijoiden keskuudessa lähinnä omasta aktiivisuudesta kiinni. Kokemuksia ensimmäisistä hankkeen kyläsuunnitelmista kyllä oli, että viranhaltijat kyllä oman sektorinsa asioita on kyläsuunnitelmista lukenut ja liittänyt niitä omiin esityksiinsä.

”...että kyllä miusta selvästi ne oli luettu sitten ja kyllä noitten kollegojen kanssa sillä tavalla että he ovat kyllä ihan mielenkiinnollakin toisaalta sitten niitä asioita haluaa nähdä. Että mitä heidän sektoriaan koskevia asioita siellä on.” (viranhaltija, nainen)

Haastattelemistani kyläyhdistysten puheenjohtajista suuri osa kyllä uskoi, että kyläsuunnitelmia luetaan, ainakin niiden kunnan viranhaltijoiden ja valtuutettujen kesken, jotka ovat muutenkin aktiivisia. *”Kyllä uskon että määrätyt henkilöt lukee, ei tietenkään kaikki! Mutta nämä maataloussihteerit ja semmoset, kyllä lukkoo” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)* Epäilyksiäkin ovat kyläyhdistysten puheenjohtajat kyläläisiltä kuulleet:

”...muutamit jurnuttaa, että pakkoko tätä on kuntaan tämmöstä isoa tehdä ja kuntaan ku sitä kuitenkaan kukaan lue. (...) Sannoot vaan että se on paperi toisten seassa että se laatikkoon jätetään ja siellä on.” (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, nainen)

Kyläsuunnitelmien realistisuus

Suunnitelmien epärealistisuus ja suureellisuus voi olla esteenä suunnitelmien toteutumiselle. Yleensä parhaiten asukkaiden ja yhteissuunnitteluryhmien ehdotuksista toteutuvat juuri pienehköt, suhteellisen halvat, teknisluonteiset fyysisen ympäristön parannusehdotukset. (Paldanius 1997, 12). Haastelluiden valtuutettujen ja viranhaltijoiden mukaan kyläsuunnitelmat on onnistuttu tekemään hyvin realistisiksi. Kyläsuunnitelmat on tehty monen kyläläisen voimin, joten keskustelua tavoitteista ja toiveista on varmasti ollut. Viranhaltijat erityisesti kiittävät kyläsuunnitelmia siitä, että ne ovat väkisinkin suuren joukon elinolosuhteiden parannusta tavoittelevia, ei vain yksittäisten ihmisten. Kunnan toimien tavoitteenahan on, että mahdollisimman suuri joukko hyötyy toimenpiteistä.

Kyläsuunnitelman fyysinen malli (ks. liite 3), jossa tavoitteille on asetettava aikataulu ja vastuuhenkilö, ovat karsineet epärealistisia tavoitteita pois. Nykyinen kyläsuunnitelman malli pakottaa konkretisoimaan asiat: kenen kanssa neuvotellaan, kuka on kylällä vastuuhenkilö ja millä aikataululla asia on tarkoitus toteuttaa. Kyläsuunnitelmaa pidetään myös hyvänä alkuna pitkäkestoiselle ja jatkuvalla suunnittelulle kylien sisällä.

Kunta on tyytyväinen silloin kun kuntalaiset ovat tyytyväisiä. Jos kyläsuunnitelmilla saadaan aikaan kylän kehitystä, niin se tukee kuntaorganisaation tarvetta.

”No päättäjillä olisi hyvä mieli jos olisi elävät kylät! Että sillä tavalla hyvä mieli, että kyllähän siitä pitemmän päälle varmasti hyötyä olisi.” (kunnanvaltuutettu, nainen)

Kyläsuunnitelma antaa jäntevyyttä kylän kehittämiseen. Asiat, jotka on kyläsuunnitelmaan kirjattu, ovat olleet kylän yhteisessä keskustelussa, hyväksytyt kylän yhteisinä asioina ja näin ilmentävät suuren joukon tarpeita. Varsinkin asioidessa eri organisaatioiden kanssa, kuten TE-keskuksen, asiointi koetaan helpommaksi silloin kun on esittää konkreettinen suunnitelma. Tämä palvelee myös kuntapuolta. Kunta näkee kylän yhteiset kehittämistavoitteet kyläsuunnitelmasta. Virkamies toikin haastattelussa esille sen, että juuri suunnitelmallisuutta on kuntapuolikin kaivannut. Kun asiat on jäsennelty, on myös kunnassa niihin helpompi tarttua. Kylän yhteinen tavoite saa aivan eri tavalla painoarvoa kuin yksittäiseltä henkilöltä tullut aloite. Kyläsuunnitelma nähdään kylän ”henkilökohtaisena” tuotoksena, josta huokuu kylän oma ideointi- ja aloitekyky. Kyläsuunnitelmalla kerrotaan mihin kylä pystyy.

”Kyllähän se on tuonut sillä tavalla suunnitelmallisuutta tähän ja jäntevyyttä tähän toimintaan, että ne ei oo vaan semmosia hetken asioita vaan ne on kirjattuja asioita sinne ja ne pyritään myöskin toteuttamaan.” (kunnanvaltuutettu, nainen)

Kyläsuunnitelman tulee olla ennenkaikkea kyläläisten omia ideoita sisältävä. Kyläsuunnitelman tulisi kertoa mitä kyläläiset itse voivat tehdä ja osallistua, kaikessa kun kunta ei ole eikä voikaan olla mukana. Tämä tieto tulisi saattaa myös lukijan, eli esimerkiksi kunnanvaltuutetun tietoon.”(kunnanvaltuutettu, mies)

”Se on semmonen aktiivisuuden mittari, että tehhään niinkun ite, ei oteta valmista suuhun.” (kunnanvaltuutettu, mies)

Kyläsuunnitelmasta saavat kunnan päättäjien lisäksi muutkin organisaatiot tietoa yksittäisten kylien tarpeista ja kehitystavoitteista. Eräs kunnanvaltuutettu piti hyvin tärkeänä sitä, että kyläsuunnitelmaa voidaan jakaa *”eri yhteistyökumppaneille kirkkoherrasta työvoimatoimistoon, eri järjestöille, maakunnallisille järjestöille”*. Eri päätöksiä laadittaessa kyläsuunnitelma toimisi aina taustatietona, tietona paikallisista olosuhteista ja tilanteesta kylällä.

6.2.5. Missä ja miten vuorovaikutus syntyy, kyläsuunnitelmien rooli

Tässä tarkastellaan haastattelun teemoja kyläsuunnitelmista. Haastattelujen myötä pyritään ymmärtämään kyläsuunnitelmien roolia vuorovaikutuksen ja luottamuksen kehittymisessä. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä että kyläsuunnitelma lisää vuorovaikutusta. Mutta avattaessa kysymystä tarkemmin, se ei enää ollutkaan niin helposti selitettävissä. Selvää on, että kyläsuunnitelma on väline tiedonkulussa. Kyläsuunnitelmasta kunta näkee mitä kylässä tapahtuu ja mitä siellä tavoitellaan. Onko tiedonvälitys kuitenkin vuorovaikutusta? Toisaalta kylät näkivät kyläsuunnitelman olevan suhteen alku. *”Mutta nyt on semmonen yhteys olemassa, että suunnitelma on tehty ja sitä pyritään noudattamaan.”* Ajatellaan, että kun kunnassa on nyt tietona mitä kylät haluavat ja aikovat tehdä, niin kunta ei voi ohittaa kylää toiminnassaan.

Jotta kyläsuunnitelma lisäisi vuorovaikutusta, tulisi sen olla vuorovaikutuksellinen väline. Vuorovaikutuksellisen kylässä siitä tekee jo ensinnäkin se, että se tehdään yhdessä kyläläisten kesken. Kyläsuunnitelma sisältää jo asioista käydyn keskuste-

lun kylässä, jotta se voisi toimia koko kylän yhteisenä tavoitedokumenttina. Vuorovaikutuksellisten elementtien tulisi säilyä myöhemmissäkin vaiheissa, esimerkiksi juuri esittelytilaisuuksissa viranhaltijoille ja valtuutetuille, joissa päästäisiin keskusteluyhteyteen. Pelkkä papereiden lähettäminen valtuutetuille ja viranhaltijoille ei tee kyläsuunnitelmasta vuorovaikutuksellista välinettä kylän ja kunnan välille.

Vuorovaikutus kunnan kanssa koetaan kuitenkin välttämättömäksi. Sitä ei luo pelkästään kyläsuunnitelma, vaan esimerkiksi näissä hankkeen kunnissa tärkeänä toimintana pidettiin Kohti kansalaisyhteiskuntaa – koulutusta, jossa kyläläiset, kunnanvaltuutetut ja virkamiehet istuivat saman pöydän ääressä oppimassa. Se, että tilaisuudet on tarkoitettu samanaikaisesti kaikille näille kolmelle joukolle, lisää keskinäistä luottamusta. On selvää, että oma-aloitteellisuutta vaaditaan nimenomaan kyliltä ja näiden tilaisuuksien myötä myös kuntapuoli osaa odottaa sitä ja arvostaa sitä.

Kyläsuunnitelma ei tämän hankkeen kokemusten perusteella ole korvannut vanhaa vuorovaikutuksen mallia, että otetaan suoraan yhteyttä viranomaiseen tai omaan valtuutettuun. Myös epäviralliset vuorovaikutuskanavat, metsästysseurat, erilaiset kylien ja kyläyhdistysten kokoontumiset yms. ovat edelleenkin paikkoja joissa kyläläisten toiveet välittyvät kunnan päättäjille ja virkamiehille. Nämä epäviralliset kokoontumiset lähentävät suhdetta ja lisäävät kyläläisten vaikutusvaltaa, sillä näissä tilaisuuksissa myös ujommat ihmiset saavat äänensä kuuluville.

” Käyvään keskustelua. Molemmat esittävät ajatuksiaan, joita sitten lähetään työstämään yhdessä. Virkamiehetkin hakevat sen oman työskentelyn pohjaksi tämmösen keskustelun mitä kylällä kyläläisten kanssa käyvään. ” (kunnanvaltuutettu, mies)

Luottamus ei aina liity vain pelkästään muodollisiin organisaatioihin, vaan myös yhteiskunnan piilorakenteisiin ja näkymättömiin toimintatapoihin (Ilmonen 2000, 9). Kuten tässä huomataan, sosiaalinen pääoma ei aina kaipaa muodollista organisaatiota. Epäviralliset kokoontumiset voivat kasvattaa luottamusta toimintaryhmien välisessä vuorovaikutuksessa.

Pohdittaessa tulevaisuutta niin kylän ja kunnan välisen suhteen kuin myös kyläsuunnitelman osalta, monet haastatelluista toivat esiin ennakkoluulot puolin ja toisin. Souva ja huopaa – hanke on kylläkin vähentänyt ennakkoluuloja ja lähentänyt osapuolia.

"...kyläläiset itekkin asettavat monta kertaa sen kylän ja kunnan vastakkain. Että semmoset jonninjoutavat ennakkoluulot pois ja semmonen kyräily pois ja semmonen pois, että joustaako sitä päättäjille esittämään kun ei ne myönteistä päätöstä tee kuitenkaan." (kunnanvaltuutettu, nainen)

"...eikä tartte nöyristellen mennä esittämään jotakin vaan ihan samalta tasolta ja minä uskon että se on yksi tärkeä tulos tässä hankkeessa, että kylien ihmiset ovat oppineet tuntemaan johtavat viranhaltijat ja myöskin johtavat luottamushenkilöt." (kyläyhdistyksen puheenjohtaja, mies)

Kyläsuunnitelma tulisi haastateltavien mukaan todellakin päivittää vuoden välein, vaikka se raskaalta tuntuisikin. Kyläsuunnitelmat kun toimivat myös ajallisina dokumentteina kylän ja kylätyön historiassa. Uskotaan, että kyläsuunnitelma on olemassa vielä vuosienkin päästä nyt kun kyläläiset oppivat kyläsuunnitelman kautta jatkuvaan suunnitteluun. Oppimista tapahtuu jatkuvasti myös kuntapuolella, nimenomaan kyläsuunnitelmien huomioonottamisessa. Kyläsuunnitelman jatkuvuutta puolustaa sekin, että se on todella pannut kyläläiset miettimään mitä he tarvitsevat ja mitä kylä tarvitsee. Epäilyksiäkin toki on, että se on vain tämän ajan "huuma". Olennaista kyläsuunnitelmien päivitykselle on aktiivinen kyläyhdistys joka järjestää kyläläisille tilaisuuksia. Eräs kyläyhdistyksen puheenjohtaja kertoi päivittävänsä kyläsuunnitelmaa muissa tapaamisissa kuin vuosikokouksissa, koska kyläläiset pitivät helposti vuosikokousta liian virallisena eivätkä saavu paikalle. Kyläsuunnitelman päivittämiselle suurin uhka haastateltavien mukaan on innokkaiden kyläaktiivien vähyys ja väsyminen.

7. Lopuksi

Tutkimuksessa tarkastelin kylän ja kunnan välistä suhdetta Kainuussa, Hyrynsalmen, Kuhmon ja Suomussalmen kunnissa. Tutkimus osoittaa, että suhde koetaan toimivana ja luottamusta tunnetaan puolin ja toisin. Kumpikin osapuoli ymmärtää luottamuksen tiivistyvän kylän aktiivisuuteen, kylän sisäiseen yhteistyökykyyn. Yhteistyökykyä osoitetaan talkoilla, mikä kasvattaa sosiaalista pääomaa kylän ja kunnan välillä. Talkootyö osoittautui tutkimuksen mukaan kantavaksi voimaksi maaseudun ja kylien kehittämisessä. Talkooperinne elää ja on voimissaan, onhan se useimmissa tapauksissa ainut tapa saada kylälle palveluja. Jatkossa on pohdittava voiko kehitys kuitenkaan nojata vain talkootoimintaan? Tarvitseeko pelätä eriarvoistumista kylien välillä? Kyläyhdistystoiminta on olennaista talkootoiminnan organisoinnille, joten on syytä kysyä, jatkuuko yhdistystoiminta. Yhdistykset toivoivat kunnalta tukea. Tuki voisi ollakin konkreettista tukea yhdistystoiminnan mahdollistamiseksi esimerkiksi kyläsuunnitelmien kopioimiskustannuksiin ja mainoskuluihin.

Kylän ja kunnan välisessä kumppanuudessa kunnanvaltuutetuilla on merkittävä roolinsa. Luottamusta rakennetaan kunnanvaltuutetun kautta. Kumppanuus edellyttää luottamushenkilöiden valvetumista. Sitoutumisen puute nähdään valtuutettujen ongelmana. Valtuutetun koetaan kuitenkin olevan tärkeä linkki kylän ja kunnan välillä. Jotta linkki toimisi parhaalla mahdollisella tavalla, olisi valtuutetun osallistuttava kyläkokouksiin ja kyläsuunnitelmien laadintaan ja suunnitelmien päivitysten laadintaan.

Kylän kehittämisessä ei voi aina erotella kylän ja kunnan toimijoita. Kylän ja maaseudun kehittäminen on kokonaisvaltainen toimenpide, johon tarvitaan kumpaakin osapuolta, varsinkin kun on kyse talkootyöstä. On vaikea erotella maaseutumaisissa kunnissa kumppanuuden osapuolia selkeästi toisistaan. Esimerkiksi viranhaltijat, maaseutusihteerit voivat olla yhtä aikaa kyläaktiiveja ja maaviljelijöitä. Kumppanuus kulminoituu yksittäisiin persooniin, ei henkilön ammattiasemaan.

Tutkimuksessa selvitettiin kyläsuunnitelman roolia kylän ja kunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Kyliltä kuntaan päin tieto kulkee totuttujen reittien mukaisesti. Kyläläinen ottaa yhteyttä omaan valtuutettuun ja asiaa hoitavaan virkamieheen. Kyläsuunnitelma ei tätä yhteydenpitoa ole muuttanut, mutta se on avannut läheisemmän keskusteluyhteyden virallisen toimijan, kyläyhdistyksen tai kylätoimikunnan, ja

kunnan välille. Kyläsuunnitelman myötä kunnan on otettava kylän toiminta tiiviimmin hallinnolliseen toimintaan mukaan ja näin on koettu myös tapahtuvan. Kyläsuunnitelma itsessään ei lisää vuorovaikutusta, mutta siihen sisältyvä vuorovaikutus lisää sosiaalista pääomaa. Kyläsuunnitelmaa luodaan kylän sisäisenä keskusteluna ja jatkossa se on myös osana kuntapuolen mahdollistamia yhteisiä kyläpäiviä, jolloin kyläsuunnitelmista puhuvat kyläyhdistysten puheenjohtajat yhdessä valtuutettujen ja viranhaltijoiden kanssa.

Kunnan hallinnon toimijoiden koetaan lähentyneen kylien edustajia. Epävirallisesti suhteet ovat toimineet ennenkin, mutta Souva ja huopaa -hankkeen myötä, ja varsinkin hankkeen rinnalla kulkeneen koulutuksen myötä kunnan päättäjät ja viranhaltijat ovat tulleet tutuiksi suurelle osalle kylien toimijoita. Ennakkoluuloja pyritään vähentämään puolin ja toisin. Suhdetta edesauttaa myös kylien puolelta asiallinen ja kärsivällinen suhtautuminen. Kylillä uskotaan, että kunta toimii kylien parhaaksi, varsinkin kun kylilläkin tiedostetaan hyvin omat vaikeasti ratkaistavat ongelmat, väestörakenteeseen ja työllisyyteen liittyvät kysymykset.

Paikallisen kehittämisen kannalta olisi tärkeä pohtia sitä, miten vuorovaikutustilanteet saadaan sellaisiksi, että sosiaalinen pääoma lisääntyisi. Yhtenä tärkeinä vuorovaikutustilanteina toimivat juuri ne epäviralliset tilaisuudet, kylän tapahtumat, kuten talkoot ja metsästysseurojen kokoontumiset. Erilaiset koulutustilaisuudet, joissa kaikki kolme ryhmää ovat samalla puolella, lähentävät osapuolia toisiinsa. Sosiaalista pääomaa ja sen edellytyksiä tarkasteltaessa voidaan olettaa, että paikkakuntien yksi keskeisistä menestystekijöistä tulevaisuudessa on se, miten kylässä asuvat ja sinne muualta muuttaneet pystyvät toimimaan yhdessä. Koska talkootyöt ovat osoittautuneet kylän ja kunnan välejä vahvistaviksi toiminnoiksi, on uusien aktiivisten kylätoimijoiden hankkiminen tärkeää jo yhdistystoiminnan jatkuvuudenkin nimissä. Uudet aktiivit ovat myös avainasemassa kyläsuunnitelmien päivitysprosesseissa. Tärkeää on myös yhteistyö yli kylärajojen, erityisesti kylän kesäasukkaiden sekä tämänhetkisistä kyläyhteistyövaikeuksista huolimatta myös naapurikylillä asuvien kanssa.

Lähteet

Anttiroiko A-V. & Jokela T., Kuntien paikalliset hallintasuhteet. Teoksessa Ryyänen A. (toim.) Kuntien oikeus itsehallintoon. Puheenvuoroja kuntien muuttuvat roolista. Tampereen yliopisto, Kunnallistieteiden laitos, Tampere 2002

Castells Manuel (2000), The information Age, Economy, Society and Culture. Vol. 1. The Rise of the Network Society, Second Edition. Great Britain: Blackwell

Eskola, Jari & Juha Suoranta, Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Osuuskunta Vastapaino, Tampere 1998

Granberg Leo & Cside Andreas, Kylätoiminnasta maaseutupolitiikan verkostoon. Maaseudun uusi aika 2/2003

Hellsten Katri, Sosiaalisen pääoman käsitteestä. Teoksessa Kajanoja Jouko & Simppu Jussi (toim.) Sosiaalinen pääoma, käsite ja sen soveltaminen talous- ja sosiaalipolitiikassa. Valtioin taloudellinen tutkimuskeskus. Yliopistopaino, Helsinki 1998

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme, Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.2000

Hjerppe Reino, Sosiaalinen pääoma taloudellisena ilmiönä. VATT, VATT-keskustelualoitteita, Helsinki 1998

Hyyppä Markku T., Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu 2002

Hyyryläinen Torsti, Kumppanuus toimintatilana ja kumppanuuden määrittelyä. Teoksessa Luostarinen, S. & Hyyryläinen T. (toim.) Uudet kumppanuudet. Julkaisuja 73. Mikkeli: Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus 2000.

Hyyryläinen Torsti, Kylätoiminnan perinne ja hanketoiminta. Teoksessa Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjänä. Osuuskunta Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2000

Hyyryläinen Torsti, Toiminnan aika. Tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta. Vammalan Kirjapaino Oy Vammala 1994

Hyyryläinen T. & Kangaspunta K., Paikallinen kumppanuuspääoma. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, julkaisuja. Mikkeli 1999

Hyyryläinen Torsti & Rannikko Pertti (toim.), Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjänä. Osuuskunta Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2000

Ilmonen Kaj, Sosiaalisen pääoman käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen Kaj (toim.), Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2000

Isosuo Tuula, Toimintaryhmätyön vahvistuminen, Teoksessa Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjänä. Osuuskunta Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2000

Kajanoja Jouko, Kommunikatiivinen yhteiskunta. Puheenvuoro hyvinvointivaltiosta. Hanki ja jää, Helsinki 1996

Kajanoja Jouko & Simpura Jussi (toim.), Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakes raportteja 252. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi 2000

Kajanoja Jouko & Simpura Jussi (toim.) Sosiaalinen pääoma, käsite ja sen soveltaminen talous- ja sosiaalipolitiikassa. Valtioin taloudellinen tutkimuskeskus. Yliopistopaino, Helsinki 1998

Karhio Kirsi, Paikallisen kumppanuuden pitkä tie. Teoksessa Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjänä. Osuuskunta Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2000

Kaunistmaa Pekka, Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Ilmonen Kaj (toim.), Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä 2000

Konttila Sinikka, Lukkari Tarja, Nieminen Kalle, Souva ja huopaa –hankkeen loppuraportti 1.7.2000-30.6.2004. Kajaanin yliopistokeskus 2004

Koskiahho Briitta, Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola Antti & Kurki Leena (toim.), Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2001

Kotkavirta Jussi, Luottamus instituutioihin ja yksilöllinen hyvinvointi, teoksessa Ilmonen Kaj (toim.), Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä 2000

Kovalainen Anne & Österberg Johanna, Sosiaalinen pääoma, luottamus ja julkisen sektorin restrukturaatio. Teoksessa Ilmonen Kaj (toim.), Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä 2000

Kuisma Juha & Peltonen Tarmo, Kyläsuunnittelun opas. Miten kehitämme ja kaa-voitamme kyläämme 2000-luvulla. PS-kustannus, WS Bookwell Oy, Porvoo 2002

Laitinen Merja & Pohjola Anneli, ”Ei tää niin syrjässä”, Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkylissä. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi 2000

Laurila Pia, Uuden maaseudun tiellä. Tutkimus maaseutuväestön uusista toimeentulon muodoista. Länsi-Suomen taloudellisen tutkimuskeskuksen julkaisuja No 67. Vaasan yliopisto, Vaasa 1996

Malinen Pentti, Yhdentävän maaseutupolitiikan eurooppalainen tausta. Teoksessa Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjänä. Osuuskunta Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2000

Metsämuuronen, Jari, Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus 2003

Mikkola Mervi, Yhdyskuntatyö hyvinvointivaltion ja kansalaisyhteiskunnan välittäjänä. Teoksessa Matthies Aila-Leena, Kotakari Ulla & Nylund Marianne (toim.), Välittävät verkostot. Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1996

Mustakangas Ella, Kiviniemi Markku, Vihinen Hilikka, Kumppanuus kuntatasolla maaseutupolitiikan toimeenpanossa. MTT Taloustutkimus 2003.

Niemi-lilahi, Anita & Jari Stenvall & Krister Ståhlberg (2002), Iskukykyisempi Suomi: suomalaisen aluehallinnon kokonaisarviointi ja kehittämislinjauksia. Sisäasiainministeriön julkaisuja 12/2002. Helsinki: Sisäasiainministeriö.2002

Nummela Juhani, Sosiaalinen pääoma ja julkinen hallinto. Teoksessa Kajanoja Jouko & Simpura Jussi, Sosiaalinen pääoma, käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki 1998

Paldanius Jari, Vuorovaikutteisen suunnittelun kokemuksia Suomessa. Ympäristöministeriön julkaisuja. Oy Edita Ab. Helsinki 1997

Patjas Martti & Kataja Jukka-Pekka, Maatalouden kehittäminen maaseudun 5b- ja 6-hankkeiden avulla. Pellervon taloudellisen tutkimusseuran raportteja N:o 177. Hakapaino, Helsinki 2001

Putnam Robert D, Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press, Princeton (NJ), 1993

Pyy Ilkka, Seudulliset pääomat ja aluekehityksen suunnat. Maaseudun uusi aika 2/2002

Rissanen Eija & Mäntylä Miia, Sanoista tekoihin. Maaseudun ja kaupungin käytännön vuorovaikutuksen mahdollisuudet. Levón-instituutti. Vaasan yliopisto, Vaasa 2003

Rusanen Suvi, Integroiva maaseutupolitiikka kyläsuunnittelussa, esimerkkinä Hyrynsalmen kunta Kainuussa. Pro Gradu, Oulun yliopistopaino, Oulu 2002

Ruuskanen Petri, Luottamus verkostotalouden laidalla. Teoksessa Ilmonen Kaj (toim.), Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä 2000

Ruuskanen Petri, Verkostot, luottamus, riskiyhteiskunnan maaseutupolitiikka. Chydenius-instituutin tutkimuksia 2/1999. Kokkola, Jyväskylän yliopisto 1999

Ruuskanen, Petri Sosiaalinen pääoma - käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, VATT-tutkimuksia 81. 2001

Ruuskanen, Petri (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus. 2002

Searle John, The Construction of Social Reality. London, Penguin, 1996

Selznick P., From Socialism to Communitarianism. Teoksessa Walzer M. (toim.) Toward a Global Civil Society. Providence: Bergham Books 1995

Siisiäinen Martti, Social Capital, Power and the third sector. Teoksessa Siisiäinen Martti, Kinnunen Petri ja Hietanen Elina (eds.), *The Third Sector in Finland, Review to Research of the Finnish Third Sector*. Hakapaino 7-35 Helsinki 2000

Siisiäinen Martti, Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Matthies Aila-Leena, Kotakari Ulla & Nylund Marianne (toim.), *Välittävät verkostot*. Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1996

Sirkkala Ritva, Kylätoiminnasta sosiaaliseen yrittäjyyteen, kylä palveluyrittäjänä loppuraportti. Yliopistopaino Helsinki 1995

Sotarauta Markku, Paradoksien partaalla. Viestejä Suomen kunnille niiden matkalla tulevaisuuteen. Teoksessa Kietäväinen Timo (toim.), *Suomi 80. Kuokasta kännykkään*. Suomen kuntaliitto, Helsinki 1997

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus, Jyväskylä 2002

Uusitalo Eero, Elinvoimaa maaseudulle. –Miksi, kenelle, miten?. Maaseutupolitiikan perusteet. Keuruu: Otavan Kirjapaino 1998

Valtakari Mikko, Maaseutupolitiikka suomalaisessa aluesuunnittelussa. Maantieteen laitos. Helsingin yliopistopaino, Helsinki 1999

Virkkala, Seija, Suomalainen sovellutus yhteisöaluepolitiikan kumppanuusperiaatteesta – innovatiivista alueellista kehittämistä? Teoksessa: Kurki, Sami & Reija Linnamaa & Markku Sotarauta (toim.) *14 näkökulmaa alueelliseen kehittämiseen*. Seinäjoen 1. aluekehitysseminaarin julkaisu. Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö Senten julkaisu 5/2000. Tampereen yliopisto, Tampere 2000

Virkkala, Seija Kumppanuus alueellisen kehittämisen hallintana. Suomi ja muut Pohjoismaat. Chydenius-instituutin selosteita ja katsauksia nro 42. Kokkola: Jyväskylän yliopisto 2002

Woolcock, Michael, Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Jouko Kajanoja & Jussi Simpura: *Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia*, STAKES raportteja 252. Helsinki 2000

Internet-viittaukset:

Euroopan komissio, ESDP-Asiakirja, luettu 1.11.2004

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_en.htm

Iisakka Laura, Sosiaalinen pääoma suomalaisissa haastattelu- ja kyselyaineistoissa vuoden 1990 jälkeen, luettu 1.11.2004

http://www.stat.fi/tk/el/sospaoma_sospaa.html

Rannikko Pertti, Miten Suomen eri alueilla asuvat ovat vieraita toisilleen vuonna 2010? Futura 2/02, luettu 1.11.2004

http://www.internetix.fi/futuralehti/2002_1/02_1_021-027.pdf

Saastamoinen Mikko, Yhteisöt epävarmuuden ajassa – yhteisöllisyyskeskustelun myöhäismoderneja virtauksia, 2002, luettu 1.11.2004

<http://www.uku.fi/~msaastam/yhteisot.pdf>

Sisäasianministeriö, EU-asiat, alue- ja rakennepolitiikka, luettu 1.11.2004

<http://www.intermin.fi/>

Tilastokeskus, maaseudun kolmijako, luettu 1.11.2004

http://www.stat.fi/tk/he/msind/msind_aluetyypit.html?tulosta#euohjelma

Uusitalo, Antikainen, Schmidt-Thomé 2000, Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus politiikaksi. Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutustyöryhmän toinen raportti. Syyskuu 2002, luettu 1.11.2004

<http://www.maaseutupolitiikka.fi/kaupunki/10.htm#4>

Liitteet

teemoja haastatteluihin (viranhaltijat, valtuutetut)

Liite 1

- vastaajan taustatiedot: nimi, asema (ammatti),

kyläsuunnitelma

- kyläsuunnitelman rooli viranhaltijoille ja luottamushenkilöille
- kyläsuunnitelmasta tiedotus (ilmoitustaulu, kyläillat, paikallislehdet tms.)
- kyläsuunnitelmien ymmärrettävyys (palaute kyläläisiltä)
- miten kyläsuunnitelmiin ja niiden tekoon on osallistuttu? Missä vaiheessa luottamushenkilöt ja viranhaltijat ovat tulleet mukaan kyläsuunnitelman valmisteluun? (ovatko ollenkaan)
- millainen yhteydenpito tapa toimisi parhaiten (kylille/kyliltä)
- kyläsuunnitelmien esittely, Miten niitä on esitelty, mitä kokemuksia niistä? Kuinka esittelyjä tulevaisuudessa kannattaisi tehdä
- kommentoiko kunta kyläsuunnitelmia
- kunnan näkökulmasta paikallisten toimijoiden rooli suunnitelmaa toteuttaessa
- suunnitelmien realistisuus

Kunnan toiminta, kumppanuus kylä - kunta

- kunnan rooli kylätyössä
- viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kiinnostus kylätyöhön (minkälaiset asiat)
- kunnan roolissa uhkia, mahdollisuuksia
- aloitteentekijä hankkeissa, kylä vai kunta
- tiedonkulku? saako kunta tarpeeksi tietoa kyliltä
- kehittämishankkeet, yhteistyö, kumppanuus
- elinkeinojen keskinäinen ja kunnan kanssa käyty keskustelu
- ovatko hankkeet paikallisia vai kuntavetoisia
- onko kylän toimijoiden ja kunnan välisessä suhteessa tapahtunut muutoksia mihinkään suuntaan/miten kylän toimijoiden ja viranomaisten suhteet ovat kehittyneet kyläsuunnitelmien myötä
- vuorovaikutus, yhteistyö –mitä hyötyä ja miten kehittää
- saako kylä tarvittaessa apua ja neuvoja kunnalta

Kylän toiminta, kumppanuus kylän sisällä

- kylien oma-aloitteisuus? Kylien erilaisuus tässä
- tekevätkö yritykset/yhdistykset/kylätoimikunta/yhdistykset yhteistyötä
- Yhteistyö suhteessa rittäjien/asukkaiden/aktiivien/yleensä toimijoiden määrään (henkilöitykö asiat liiaksi joihinkin tiettyihin tekijöihin)
- kylien välinen yhteistyö (/ kateus)
- kylien uudet asukkaat / kesäasukkaat
- millaisia uhkia / ongelmia kylät kohtaavat
- kunnan kiinnostus kylätyöhön, miten ilmenee
- miten kuntalaisia on kylän puolelta aktivoitu, mikä olisi paras keino aktivoida

teemoja haastatteluihin (kyläyhdistysten puheenjohtajat)

Liite 2

- vastaajan taustatiedot: nimi, asema (ammatti),
- kyläyhdistyksen taustaa, historiaa

Kyläsuunnitelma

- kyläsuunnitelman rooli viranhaltijoille ja luottamushenkilöille (tunnetaanko se ja sen olemassaolo)
- kyläsuunnitelmasta tiedotus (ilmoitustaulu, kyläillat, paikallislehdet tms.)
- kyläsuunnitelman teko, ketkä mukana, oltiin samaa mieltä tavoitteista
- kyläsuunnitelmien ymmärrettävyys (palaute kyläläisiltä)
- aikaisemmat kyläsuunnitelmat, miten kyläsuunnitelmat ovat kehittyneet
- missä vaiheessa viranhaltijat/luottamushenkilöt ovat tulleet mukaan kyläsuunnitelman valmisteluun
- kyläsuunnitelmien esitleminen viranhaltijoiden ja luottamusmiesten tietoon, mitä käytäntöjä, minkälaisiksi käytännöt havaittu
- minkälainen käsitys on, ovatko kunnan viranhaltijat kiinnostuneita kyläsuunnitelmista
- eri toimijoiden välinen yhteistyö kyläsuunnitelmaan kirjoitettujen asioiden toteutuksessa / kyläsuunnitelman toteutus, onnistuminen
- eri kylien väliset yhteiset kyläsuunnitelmat mitä mieltä? Suunnitelmien realismi

Kunnan toiminta, kumppanuus kylä-kunta

- kunnan rooli kylätyössä
- viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kiinnostus kylätyöhön (minkälaiset asiat)
- auttaako / tukeeko kunta oma-aloitteisesti
- miten tiedonkulku kuntiin hoidetaan, saako kunta tietoa kylien tavoitteista ja ongelmista
- elinkeinojen keskinäinen ja kunnan kanssa käyty keskustelu, kumppanuus
- ovatko hankkeet paikallisia vai liiaksi kuntavetoisia
- onko kylän toimijoiden ja kunnan välisessä suhteessa tapahtunut muutoksia mihinkään suuntaan
- miten kylän toimijoiden ja viranomaisten suhteet ovat kehittyneet kyläsuunnitelmien tulon myötä
- vuorovaikutus, yhteistyö –mitä hyötyä ja miten kehittää
- aloitteentekijä hankkeissa, kylä vai kunta
- saako kylä tarvittaessa apua ja neuvoja kunnalta
- minkälainen luottamus kunnan viranhaltijoihin on, uskovatko he kylien kehittämiseen ja kylätyöhön

Kylän toiminta, kumppanuus kylän sisällä

- kylätoiminnan aktiivisuus yleensä
- tekevätkö yritykset//kylätoimikunta/yhdistykset yhteistyötä, vuorovaikutus, keskin. kumppanuus
- yhteistyö suhteessa yrittäjien/asukkaiden/aktiivien/yleensä toimijoiden määrään? (henkilöitykö asiat liiaksi joihinkin tiettyihin tekijöihin)
- kylien välinen yhteistyö (/ kateus)
- yhteishenki kylässä, miten siihen vaikutetaan
- uudet asukkaat, kesäasukkaat
- millaisia uhkia / ongelmia kylät kohtaavat
- kyläläisten aktiivisuus talkootyöt? kasaantuuko kaikki työ samoille aktiiveille, miten aktivoida uusia
- minkälaista on yhteistyö viranhaltijoiden/ luottamushenkilöiden kanssa, Saatteko tietoja ja neuvoja halutessanne

ASIA	TOIMENPITEET	TEKIJÄ, -T, YHTEISTYÖ-TAHOT	AIKATAU-LUT
YMPÄRISTÖ			
Yleinen siisteys	<ul style="list-style-type: none"> Tienvarsien siistimiseksi järjestetään talkoot. Selvitetään Kainuun ympäristökeskukselta ja kaupungilta: romujätteen keräys, peltojen siistiminen (ylivuotiset heinäkasat), lampaat maisemanhoitoon, pajukkojen raivaus. Seuranta: Tienvarsien siistimiseksi järjestetty talkoot keväällä 2002. Kyläläiset ovat siistineet omia ympäristöjään. 	kyläyhdistys, Liisa Heikkinen, Anja Heikkinen, kaikki kyläläiset	kevät 2002 -
Roskalaatikon maisemointi	<ul style="list-style-type: none"> Ympäristö venesatamaan sopeutuvaksi: otetaan yhteyttä Kuhmon kaupunkiin. 	kyläyhdistys, Liisa Heikkinen, Anja Heikkinen	kevät 2003-
TIESTÖ, LIIKENNE			
Sillan kunnostus	<ul style="list-style-type: none"> Osallistutaan tiehoitokunnan kokoukseen keväällä 2002. Esitetään kokouksessa myös toiveet esim. penkkien, levikkeen saamiseksi sillalle. Kutsutaan Kuhmon kaupungin tiemestari kylälle vierailulle. Seuranta: Kuhmon kaupungin tiemestari vieraili kylällä 15.4.2002. Penkkejä tai levikettä sillalle ei laiteta liiketurvallisuus- ja kustannussyistä. Sillan kunnostukseen haettu valtionrahoitusta, josta ei ole vielä päätöstä. Kunnostus aikaisintaan v. 2004. 	Olavi Heikkinen + muut kyläläiset	huhti - toukokuu 2002-
Katuvalot	<ul style="list-style-type: none"> Tehdään esitys Tieliikelaitokselle katuvaloista Kaarneentien haaraan, sillan tienoo, Niva-talon tienhaara. Selvitetään vielä mahdollisuus muuhun rahoitukseen ja toteutukseen: mallina esim. Iitin kunnan Vuolenkosken toteutus, jossa osa rahoituksesta oli kerätty myymällä nimikkovalopylväitä +käytetyt valopylväät ym. Seuranta: • Keväällä 2002 tehty aloite Oulun tiepiirille katuvalojen saamiseksi. Vastaus oli kielteinen. 	kyläyhdistys	kevät 2002- 2003 -

(Souva ja huopaa –hankkeen loppuraportti 1.7.2000-30.6.2004)